

Український державний університет залізничного транспорту

Кафедра фінансів, обліку і аудиту

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ В
УМОВАХ ФОРС-МАЖОРНИХ ОБСТАВИН

Пояснювальна записка і розрахунки
до дипломної роботи

МРЕ.219.01.04 ПЗ

Виконав:

студент групи: 213-ФС-Д21

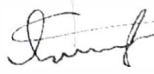
спеціальності 072«Фінанси, банківська

справа та страхування» (роботу виконано

самостійно, відповідно до принципів

академічної доброчесності)

Яловенко А.А.

Керівник: доцент, канд. екон.наук

Коковіхіна О.О.

Рецензент: д.е.н., професор

Овчиннікова В.О.

2022

Український державний університет залізничного транспорту

Факультет економічний

Кафедра фінанси, облік і аудит

Освітній рівень: магістр

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма «Управління фінансами, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

в.о. завідувачка кафедри,
професор, д-р екон. наук

 О.Г.Кірдіна

«12» вересня 2022 року

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ Яловенко Аліні Андріївні

1 Тема «Формування та реалізація депозитної політики банку в умовах форс-мажорних обставин»

керівник Коковіхіна Олександра Олександрівна, канд. екон. наук, доцент
затверджені розпорядженням по економічному факультету
від «3» жовтня 2022 року №56/22д

2 Строк подання студентом закінченої роботи «15» грудня 2022 року.

3 Вихідні дані: підібрати законодавчі акти і нормативні документи з теми дипломної роботи; вивчити і узагальнити монографічну, наукову, навчальну літературу щодо теми дипломної роботи; ознайомитися і підібрати сучасні публікації з теми роботи в наукових журналах й інших періодичних виданнях; зібрати, узагальнити, проаналізувати фінансову, статистичну, економічну інформацію про об'єкт дослідження для виявлення сутності і ролі фінансово-економічного аналізу в діяльності підприємства.

4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) виявити сутність депозитної політики як головного джерела формування ресурсів банку, ознайомитись з особливостями формування депозитної політики банку, дослідити зарубіжний досвід розміщення коштів фізичних та юридичних осіб на банківських депозитах, провести аналіз

діяльності вітчизняних банків на депозитному ринку в умовах форс-мажорних обставин, охарактеризувати та проаналізувати діяльність і депозитну політику АТ «Райффайзен Банк», змодельовати вплив клієнтського капіталу на доходи банківських установ, провести аналіз причин виникнення недовіри вкладників до вітчизняних банків, знайти шляхи підвищення довіри до банківської системи.

5 Перелік графічного матеріалу основні етапи формування депозитної політики, депозити фізичних осіб ключових банків України, кількість комерційних банків в Україні з 2013 по 2022 рр., етапи оцінки ефективності депозитної політики банку, динаміка обсягу депозитів та кредитів АТ «Райффайзен Банк», аналіз співвідношення обсягів депозитів за строками користування АТ «Райффайзен Банк», рівні довіри до банківської системи.

6 Дата видачі завдання «12» вересня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів	Стан виконання етапів	Примітка
Вибір теми та її затвердження	27.08-09.09.22	
Підбір літератури та статистичних матеріалів	09.09-20.09.22	
Консультація з керівником щодо організації роботи	21.09-22.09.22	
Огляд джерел інформації	23.09-30.09.22	
Написання чернетки першого розділу дипломної роботи	01.10-23.10.22	
Аналітична обробка інформації та написання чернетки другого розділу роботи	24.10-11.11.22	
Обробка матеріалу для написання аналітичних розрахунків третього розділу роботи	12.11-22.11.22	
Перед захист на кафедрі. Кінцеве оформлення роботи	23.11-15.12.22	

Студент

Керівник

Зміст

Вступ	6
1 Теоретичні основи формування та реалізації депозитної політики банківської установи	9
1.1 Сутність депозитної політики як головного джерела формування ресурсів банку	9
1.2 Особливості формування депозитної політики банку	17
1.3 Зарубіжний досвід розміщення коштів фізичних та юридичних осіб на банківських депозитах	23
Висновки до першого розділу	30
2 Аналіз функціонування депозитного ринку України	33
2.1 Аналіз діяльності вітчизняних банків на депозитному ринку в умовах форс-мажорних обставин	33
2.2 Загальна характеристика та аналіз діяльності АТ «Райффайзен Банк»	40
2.3 Аналіз ефективності депозитної політики АТ «Райффайзен Банк»	50
Висновок до другого розділу	61
3 Підвищення ефективності депозитної політики банку шляхом активізації залучення всіх компонентів клієнтського капіталу	63
3.1 Моделювання впливу клієнтського капіталу на доходи банківських установ	63
3.2 Аналіз причин виникнення недовіри вкладників до вітчизняних банків	68
3.3 Шляхи підвищення довіри до банківської системи	73
Висновки до третього розділу	78
Висновки	80

					МРЕ.219.01.04 ПЗ				
Зм.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата	Формування та реалізація депозитної політики банку в умовах форс-мажорних обставин	Літ.		Арк.	Аркушів
Розроб.		Яловенко А.А.							
Перевір.		Коковіхіна О.О.						4	95
Реценз.		Овчиннікова В.О.				УкрДУЗТ			
Н. Контр.		Тройнікова О.М.							
Затверд.		Кірдіна О.Г.							
					4				

Список використаних джерел.....	81
Додаток А Динаміка відсоткових ставок за депозитами юридичних осіб у 2020-2021 рр., %.....	87
Додаток Б Динаміка відсоткових ставок за депозитами фізичних осіб у 2020-2021 рр., %.....	88
Додаток В Облікова ставка НБУ у 2018—2022 рр.,% річних.....	89
Додаток Г Фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк» за 2017 рік.....	90
Додаток Д Фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк» за 2019 рік.....	92
Додаток Е Фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк» за 2021 рік.....	94

					МРЕ. 219.01.04 ПЗ	Арк.
Зм.	Арк.	№ докум.	Підп.	Дата		5

Вступ

Ефективність функціонування банків в Україні залежить від достатніх обсягів і структури банківських ресурсів. Сьогодні в темпах швидкого розвитку та інноваційної діяльності, при нестабільній динаміці розміщення коштів, є вже недостатньо залучати вклади за нижчою ціною, а розміщувати за вищою. Виникає необхідність розробки депозитної політики, яка б змогла швидко та в найкоротші терміни реагувати на всі події в суспільстві.

Успішне діяльність закордонних банківських установ при жорсткій конкуренції, сприяє використанню їхнього досвіду з провадження депозитної політики на макро та мікро рівнях.

Визнання багатьох банківських установ неплатоспроможними, зобов'язує нас також дослідити методи оцінки ліквідності капіталу. В реалізації своєї діяльності банки все частіше намагаються використовувати, як фінансові так і не фінансові методи.

Проблемам депозитної політики комерційних банків присвячено чимало праць. Вагомий внесок у дослідженні питань депозитної діяльності зробили такі зарубіжні економісти, як: Дж. М. Кейнс, Й. Шумпетер, А. Пігу, Дж. Герлі, Е. Коен, Е. Шоу, М. Фрідмен, Ф. Мишкін, П. Роуз, Дж. Сінкі, А. Грязнова, Е. Жуков, В. Колесніков, Л. Красавіна, О. Лаврушин, Ю. А. Львов.: О. Барановського, О. Васюренка, А. Гальчинського, О. Дзюблюка, Б. Івасіва, Г. Карчевої, О. Кіреєва, В. Кротюка, В. Лисицького, І. Лютого, А. Мороза, М. Савлука, В.С. Стельмаха, І.В. Сала, В.І. Міщенко, Л. Примостки та ін.

Однак, незважаючи на велику кількість публікацій, можна сказати, що досі не існує єдиного досконалого механізму в управлінні депозитною політикою, яка б гарантувала економічну стійкість та надійність банку. Процес глобалізації та стрімкий розвиток технологій роблять дану тематику актуальною, як ніколи раніше, та потребують постійної її вивчення.

Метою даної магістерської роботи є дослідження теоретичних положень,

розробка підходів та рекомендацій, щодо формування депозитної політики банку на рівні окремої установи та держави в умовах форс-мажорних обставин. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні теоретичні, методологічні та практичні завдання:

- дослідити трактування поняття депозитів та їх класифікацію, як основу депозитної політики;
- розкрити поняття депозитної політики, її суб'єктів, об'єктів, видів та факторів які впливають на її формування;
- проаналізувати критерії ефективної депозитної політики, етапи та показники її оцінки;
- розглянути методи та способи залучення коштів фізичних та юридичних осіб на прикладі реальних банків;
- перейняти зарубіжний досвід в реалізації депозитної політики на макро та мікрорівнях. Запропонувати методи вдосконаленні ефективності депозитної політики банку.

Об'єктом даного дослідження є сфера економічних відносин з приводу залучення банками України коштів суб'єктів ринку.

Предметом дослідження є інструменти розробки і реалізації депозитної політики банку.

Основними методами при розробці дослідження стали кількісні та якісні характеристики, а саме: статистичні порівняння даних, оцінка ефективної діяльності, метод коефіцієнтів, графічний метод, метод аналізу та синтезу, індуктивний та дедуктивний метод.

Інформаційна база роботи. Статистичну і фактологічну основу дослідження складають закони України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, укази Президента України, нормативні документи.

Наукова новизна полягає у представлені альтернативних понять щодо трактування депозитів, при якому пропонується відокремити поняття для банківської установи та вкладників. Так, запропоновано визначати депозит для банку як спосіб формування ресурсної бази для інвестиційної діяльності з метою

одержання прибутку, при якій банк зобов'язується повернути грошові кошти з нарахованими відсотками. Для вкладників банку депозит - це вільні грошові кошти фізичних та юридичних осіб у національній чи іноземній валюті, які залучаються банком на договірній основі, при якій вкладник отримає вигоду у вигляді нарахованих відсотків в майбутньому.

Сформовано критерії для оцінки ефективності депозитної політики, згідно якої проводився аналіз та виявлено сильні та слабкі сторони банку.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи становить 95 сторінок, основний зміст роботи викладено на 74 сторінках. Магістерська робота містить 17 таблиць, 20 рисунків, список використаних джерел включає 52 найменування.

1 Теоретичні основи формування та реалізації депозитної політики банківської установи

1.1 Сутність депозитної політики як головного джерела формування ресурсів банку

Розвиток економіки будь-якої країни залежить від рівня розвитку кредитування. Адже підприємствам важко функціонувати і розвиватися тільки за рахунок власного капіталу. Україна не є виключенням. Сьогодні в українських реаліях саме банківські установи є єдиними посередниками, які мають можливості здійснити необхідну мобілізацію ресурсів задля здійснення кредитування економіки. В Україні активні операції банків здійснюються здебільшого саме за рахунок депозитів. Депозитну політику банків як елемент стратегічного нарощення депозитиву своїх праць досліджували вчені практики Р. Коцовська [1], К. Степанова [2], І.Мельникова [3], А. Мороз [4]. Однак досі не сформовано єдиної сутності депозитної політики, а також чітких рекомендацій щодо покращення депозитної політики.

Сьогодні не існує єдиної думки стосовно визначення даного поняття. Так, Р.Р. Коцовська, О.П. Павлишин, Л.М. Хміль визначають депозитну політику як стратегію і тактику банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації її джерел [1, с. 56].

Також існує таке визначення депозитної політики, яке запропоноване І.М. Мельниковою: комплекс заходів щодо формування асортименту високоякісних депозитних послуг, різноманітних форм і методів залучення коштів з метою забезпечення стійкості та надійності депозитної бази для забезпечення конкурентних переваг банку на фінансовому ринку [3, с. 2]

Проаналізувавши вищенаведені визначення, слід сформулювати сутність депозитної політики таким чином. Це стратегія і тактика формування ресурсної бази за допомогою залучення оптимального обсягу коштів через продаж

депозитних продуктів задля підтримання вимог ліквідності, дохідності й ризику та забезпечення конкурентних переваг банку.

Для подальшого розгляду депозитної політики також доцільно з'ясувати сутність поняття «депозит», «вклад».

Депозит - це вільні грошові кошти фізичних та юридичних осіб у національній чи іноземній валюті, залучені банком на договірній основі для подальшого їх спрямування у кредитно-інвестиційний процес на умовах повернення, платності та строковості [5].

Вклад - грошові кошти, які внесені особою для участі в управлінні і отриманні прибутку, під відсотки або на зберігання. Існує безліч форм вкладень: як відплатних, так і безоплатних. У розмовній мові внеском також називають ту суму ресурсів (матеріальних, трудових, розумових), які вкладені людиною для реалізації спільної справи [6].

В чинному законодавстві не має чіткого розмежування стосовно того, що може прийматися на депозит: чи грошові кошти, чи банківські метали. На відмінну від економічного трактування поняття "депозит" і "вклад" у юридичній літературі визначається, що депозит укладається на договірних засадах і вказується порядок розміщення і вилучення внесених цінностей.

Дослідження визначення сутності поняття "вклад" і "депозит" дають змогу виявити особливості між ними та зробити наступні висновки:

а) У всіх визначеннях підкреслюється, що як на депозит, так і на вклад приймаються грошові кошти в готівковій чи безготівковій формі, але крім цього на депозит можуть прийматися банківські метали та інші цінності.

б) Приймати вклади і депозити можуть фінансові установи, які отримали відповідні ліцензії.

в) Вклади приймаються на зберігання, що унеможлиблює їх використання. В той же час при трактуванні поняття "депозит" виділяється можливість використання фінансовими установами внесених цінностей.

г) Грошові кошти, банківські метали та інші цінності можуть бути внесені, як безпосередньо вкладником, так і третьою (іншою) особою за його дорученням.

г) Внесення цінностей на вклад або депозит може здійснюватися, як на визначений строк, так і на умовах отримання суми вкладу за першою вимогою.

д) Внесення цінностей на вклад або депозит повинно оформлюватися договором або іншим документом визначеним чинним законодавством, що повинні регулювати взаємовідносини між вкладником та фінансовою установою. У разі недодержання письмової форми договору банківського вкладу цей договір є нікчемним. Грошові кошти підлягають поверненню [7, с. 739].

Оскільки депозитна політика банку є елементом банківської політики, слід відмітити, що мета депозитної політики нерозривно пов'язана із загальними стратегічними цілями банку і узгоджується з ними. Загальною метою банківської політики є скорочення витрат, пов'язаних із залученням коштів, одержання прибутку від розміщення коштів вкладників, а також динамічний розвиток банку в напрямі збільшення обсягів і спектра послуг, що гарантує стабільність та зростання прибутку банку. Відповідно, головною метою депозитної політики є залучення якомога більшого обсягу грошових коштів за найменшою ціною. Досягнення цієї мети фактично означатиме створення необхідних передумов і для досягнення основної мети діяльності будь-якого комерційного банку - одержання максимального прибутку [3].

Кожен комерційний банк розробляє власну депозитну політику, виходячи зі стратегії та цілей власного розвитку. При цьому важливим є забезпечення достатньої кількості депозитних ресурсів для здійснення активних операцій, передусім кредитних, розширення спектру послуг із залучення ресурсів та посилення роботи з клієнтською базою, підвищення рівня кваліфікації банківських працівників, а також культури та якості обслуговування.

У контексті викладеного вище можна визначити такі завдання депозитної політики банку [8;3]:

- 1) Одержання банківського прибутку або створення умов для отримання прибутку в майбутньому.

- 2) Забезпечення диверсифікованості суб'єктів депозитних операцій та сполучення різних форм депозитів.

3) Забезпечення взаємозв'язку та взаємної погодженості між депозитними операціями та операціями з надання позичок за строками і сумами депозитів та кредитних вкладень.

4) Збільшення частки термінових депозитів, що найбільшою мірою забезпечують підтримку ліквідності балансу банку.

5) Проведення маркетингових досліджень ринку банківських послуг. 6. Проведення гнучкої процентної політики.

6) Постійний пошук шляхів та заходів зменшення процентних витрат за залученими ресурсами з метою підвищення прибутку.

7) Розвиток банківських послуг та підвищення якості й культури обслуговування клієнтів.

Для комерційних банків вклади - головний вид ресурсів. Причому від характеру вкладів залежать види кредитних операцій і відповідно розміри доходів банку.

В науковій літературі класифікація депозитів здійснюється за різноманітними ознаками, серед яких слід назвати вид і статус вкладників; валюту депозиту (вкладу); термін залучення; вид депозитних ставок проценту; особливості нарахування і сплати процентів по депозиту (вкладу). Узагальнений розподіл депозитів за різними класифікаційними ознаками наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Класифікація банківських депозитів [9]

Ознака класифікації	Види депозитів
1	2
За економічним змістом	активні депозити (розміщені)
	пасивні депозити (залучені)
За строком користування	депозити до запитання (на вимогу)
	строкові депозити
За валютою, в якій номінований депозит	депозити в національній валюті
	депозити в іноземній валюті
За категоріями вкладників	депозити банків
	депозити за рахунок бюджетних коштів
	депозити юридичних осіб
	депозити фізичних осіб

Продовження таблиці 1.1

1	2
За формою визначення власника	іменні депозити
	депозити на пред'явника
За резидентністю	депозити резидентів
	депозити нерезидентів
За цільовим призначенням	дохідні депозити
	гарантійні депозити
За способом юридичного оформлення зобов'язань за депозитом	оформлені угодою
	з наданням ощадної книжки
	з наданням депозитного сертифіката
За формою вилучення депозиту та нарахування процентів	безумовні (без попереднього повідомлення або з попереднім повідомленням)
	умовні (кошти можуть бути вилучені за настання певних обставин, обумовлених угодою)
За режимом функціонування	з правом поповнення
	без права поповнення
За методом нарахування процентів	депозити з фіксованою процентною ставкою
	депозити з плаваючою процентною ставкою
	депозити, за якими нараховуються «прості» проценти
	депозити, за якими нараховуються «складні» проценти
За терміном нарахування процентів	депозити зі щомісячним нарахуванням процентів
	депозити зі щоквартальним нарахуванням процентів
	депозити зі щорічним нарахуванням процентів
	«авансові депозити»

Положення «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами» визначає такі види вкладів (депозитів) [10]:

- вклади (депозити) на вимогу;
- вклади (депозити) строкові.

Таким чином, згідно з наведеною класифікацією в таблиці 1.1., слід зазначити, що найбільше значення з точки зору планування та проведення активних операцій має саме класифікація за строком використання.

Депозит на вимогу - це кошти, що знаходяться на поточних рахунках і використовуються власниками залежно від потреби в цих коштах.

Недоліком депозитів до запитання для банку є нестабільність їх розміру, що насамперед обмежує можливість їх використання банком для позичкових та інвестиційних операцій, тому власникам поточних рахунків або сплачується низький депозитний процент, або він не сплачується взагалі. В умовах відсутності плати за депозити до запитання банки намагаються стимулювати приріст поточних внесків за рахунок надання додаткових послуг, залучити клієнтів, а також підвищити якість обслуговування. Це, зокрема, кредитування з поточного рахунку, пільги вкладникам в одержанні кредиту, використання зручних для клієнта форм розрахунків, а саме застосування кредитних карток, чеків, розрахунково-консультативне обслуговування.

У світовій практиці строк дії таких вкладів зазвичай не обумовлюється, але у вітчизняній практиці банки інколи обумовлюють в договорі строк дії, на який підписується угода, наприклад один рік. Це робиться з метою запобігання вимог клієнтів стосовно зміни процентних ставок, а також умов договору.

Строкові депозити - це кошти, що розміщені в банку на певний строк. Строкові вклади є для банків більш стабільними та зручними для планування [9].

За терміном строкові вклади поділяються на:

- депозити терміном до 1 місяця;
- депозити терміном від 1 до 3 місяців;
- депозити терміном від 3 до 6 місяців;
- депозити терміном від 6 до 12 місяців;
- депозити терміном більше 1 року;
- депозитні сертифікати.

Якщо вкладник продовжує зберігати гроші на депозитному рахунку після обумовленого терміну, він може розпоряджатися ним як поточним рахунком.

Перевагою строкових депозитних рахунків для клієнтів є отримання високого процента, а для банку - можливість використання прогнозованих ресурсів для кредитування.

Недоліком строкових депозитів для клієнтів є низька ліквідність їх і неможливість використання для розрахункових і поточних платежів, а також для отримання готівки.

Однією з форм депозитів на визначений термін є ощадні вклади, що служать власникам для накопичення грошових заощаджень. Власнику ощадного вкладу видається іменне свідоцтво про внесок у формі ощадної книжки (може оформлюватися також угодою або ощадним сертифікатом), у якій відбиваються усі операції по рахунку. Ощадні вклади передбачають тривале існування на рахунках стабільних залишків коштів, що використовується в активних банківських операціях. Практично всі клієнтські рахунки називаються депозитними. Депозитним може бути будь-який відкритий клієнту в банку рахунок, на якому зберігаються його грошові кошти. Крім грошових депозитів, фізичні та юридичні особи можуть розмішувати на депозитних рахунках банківські метали та цінні папери.

Ощадні вклади населення вигідні банку тим, що вони, як правило, мають довгостроковий характер і, відповідно, можуть бути джерелом довгострокових вкладень.

Недоліки ощадних вкладів з погляду банку:

- великі витрати банківської установи у зв'язку з виплатою підвищених відсотків і зниження таким чином маржі;
- залежність цих вкладів від різних чинників: політичних, економічних, що підвищує загрозу швидкого відпливу коштів з цих рахунків зниження ліквідності банку;
- нездатність банку відновити ці ресурси на постійній основі.

Кожен комерційний банк розробляє власну депозитну політику, виходячи зі стратегії та цілей власного розвитку. При цьому важливим є забезпечення достатньої кількості депозитних ресурсів для здійснення активних операцій, передусім кредитних, розширення спектру послуг із залучення ресурсів та посилення роботи з клієнтською базою, підвищення рівня кваліфікації банківських працівників, а також культури та якості обслуговування.

У контексті викладеного вище можна визначити такі завдання депозитної політики банку [8]:

а) Одержання банківського прибутку або створення умов для отримання прибутку в майбутньому.

б) Забезпечення диверсифікованості суб'єктів депозитних операцій та сполучення різних форм депозитів.

в) Забезпечення взаємозв'язку та взаємної погодженості між депозитними операціями та операціями з надання позичок за строками і сумами депозитів та кредитних вкладень.

г) Збільшення частки термінових депозитів, що найбільшою мірою забезпечують підтримку ліквідності балансу банку.

д) Проведення маркетингових досліджень ринку банківських послуг.

е) Проведення гнучкої процентної політики.

ж) Постійний пошук шляхів та заходів зменшення процентних витрат за залученими ресурсами з метою підвищення прибутку.

з) Розвиток банківських послуг та підвищення якості й культури обслуговування клієнтів

Тому, виходячи з наведеного можна зробити висновок, що під депозитною політикою банку слід розуміти систему управлінських рішень, програму дій, або документ, що містить напрямки діяльності банку в галузі проведення депозитних операцій

1.2 Особливості формування депозитної політики банку

На сучасному етапі в Україні важливу роль у забезпеченні стабільного та ефективного функціонування банків відіграє формування науково обґрунтованої політики банку, головною складовою частиною якої є депозитна політика, адже одним із головних завдань банків є формування ресурсної бази, яка формується

за рахунок вкладів населення та забезпечує фінансову стійкість і стабільність банківської установи. Потенційні підприємці віддають перевагу розміщенню тимчасово вільних грошових коштів на депозитних рахунках, тому індикаторами підприємницької активності є саме депозитні ставки за гривневими рахунками. Ефективна депозитна політика банку не тільки збільшує підприємницьку активність, але й формує довіру до економічної системи країни, збільшуючи її національний дохід.

У банківській системі України кредитні операції банку займають провідну роль в діяльності та забезпечують прибуток банку. Рівень та масштаб здійснення цих операцій тісно пов'язаний з формуванням депозитного портфеля фінансової установи. Тому шляхи, методи та інструменти залучення вкладів розглядаються як окрема політика.

Депозитна політика банку представляє собою систему заходів банку із формування портфеля депозитних послуг, різноманітних форм і методів здійснення цих заходів, визначення його конкурентних позицій на даному сегменті ринку та забезпечення стійкості і надійності ресурсної бази [11, с. 135].

Депозитна політика банківської установи ґрунтується на дослідженні досягнутого рівня розвитку депозитних відносин банку з клієнтами і націлена на їх удосконалення та розвиток. Комерційному банку важливо розробляти депозитну політику насамперед тому, що це дає можливість регулювати, управляти, раціонально організовувати взаємини між банком і його клієнтами щодо зворотного руху коштів [12, с. 127].

Депозитна політика на рівні держави здійснюється через НБУ і являє собою сукупність заходів, які здійснюються центральним банком і спрямовані на регламентування правил оформлення депозитів (вкладів) у банках, а також у небанківських грошово-кредитних установах.

Для більш детального дослідження механізму формування та реалізації депозитної політики комерційного банку розглянемо суб'єктів та об'єктів депозитної політики.

До складу суб'єктів депозитної політики банку включені:

- клієнти банку;
- самі банки;
- державні установи.

До об'єктів депозитної політики віднесено:

- залучені кошти банку;
- додаткові послуги банку (комплексне обслуговування).

Депозитна політика банку повинна включати:

- формування стратегії в залученні коштів вкладників, заснованої на всебічному дослідженні ринку, тобто аналізі навколишнього фінансового середовища, місця і ролі банку в системі банків, діагностиці та прогнозуванні;
- розробка тактики комерційного банку по розробці, пропозиції та просуванню нових банківських депозитних продуктів для клієнтів (в області товарної, цінової, збутової і комунікаційної політики);
- реалізацію розробленої стратегії і тактики;
- контролю за реалізацією політики і її ефективності;

Під час виконання завдань депозитної політики банки мають враховувати багато факторів, а саме: зовнішні — макроекономічні, тобто стан ринку, на якому функціонує банк, ризики, рівень інфляції, конкуренція, попит на банківські послуги тощо, та внутрішні — мікроекономічні, це прибутковість, ліквідність, розширення клієнтури, завоювання нових ринків, упровадження нових видів операцій тощо [13, с. 149]

Також при складанні політики, щодо залучення коштів комерційного банку потрібно враховувати інтереси всіх сторін (рисунк 1.1).

Із побудованої моделі на рисунку 1.1 можемо зробити висновок, що інтереси як і банків, як і вкладників так і держави, дещо суперечать між собою. В цьому і полягає сутність ринкової економіки. Тому першочергове завдання держави та банків об'єднати та створити таку систему політики, яка б об'єднувала інтереси всіх сторін. На даному етапі розвитку економічних відносин держава створюючи закони чи сприятливі умови для функціонування банку дає можливість банку проводити свою діяльність по залученню вільних

грошових коштів клієнта. Взаємодія між банком і вкладником є не менш важлива і без її врахування у розробці політики не обійтись.

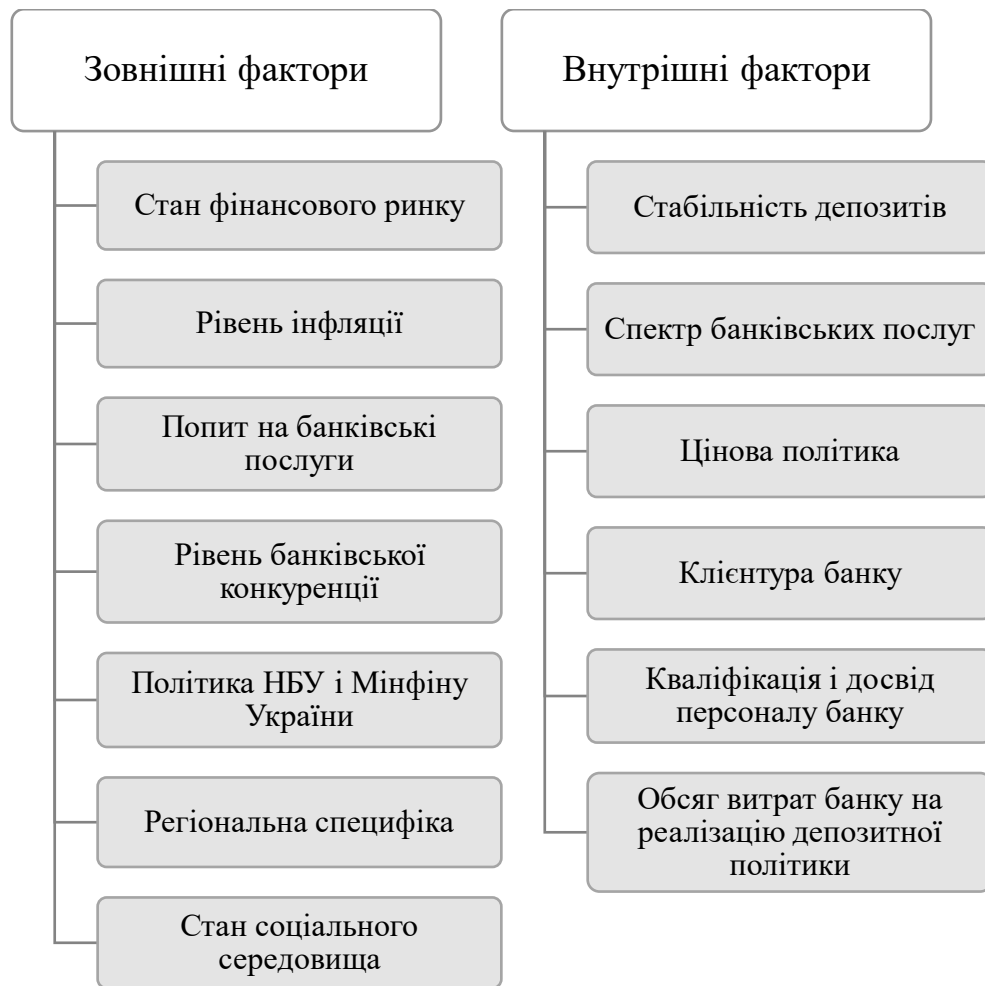

Рисунок 1.1 - Фактори, що впливають на депозитну політику комерційного банку

Розробка депозитної політики комерційного банку базується на таких принципах [14;15;16] :

- адекватності депозитної політики попиту на фінансові ресурси;
- відповідності депозитної політики діяльності з формування ресурсів;
- оптимальності та ефективності депозитної політики;
- орієнтованості на клієнта і активний маркетинг;
- технологічності ресурсних операцій;
- гнучкості депозитної політики;
- документарності депозитних операцій;

- диференційованості депозитної політики.

Дотримання цих принципів дозволяє сформувати ефективну депозитну політику комерційного банку та сприяє досягненню її кінцевої мети.

Механізм формування депозитної політики включає низку етапів, які спрямовані на виконання мети і завдань, що стоять перед банком. Кожен з етапів безпосередньо пов'язаний з іншими і є обов'язковим для формування оптимальної депозитної політики і правильної організації депозитного процесу.

Розглянемо етапи формування депозитної політики на рисунку 1.2.

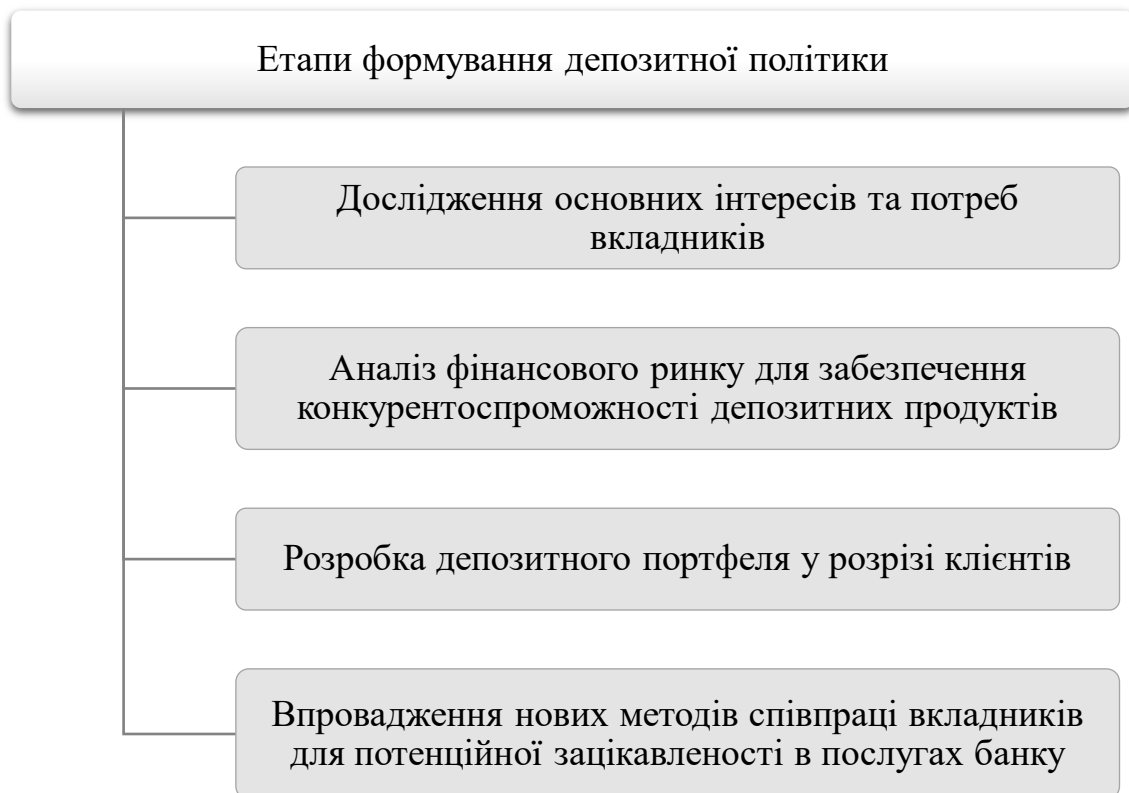

Рисунок 1.2 - Основні етапи формування депозитної політики

Відповідно до визначених етапів формування депозитної політики, необхідним було б розглянути кожен з них:

Етап 1. Дослідження основних інтересів та потреб вкладників. Одним із найголовніших факторів для сучасного вкладника є розміщення вільних грошових коштів за відповідними відсотками. При цьому, увагу необхідно звернути на асортимент депозитних продуктів, що пропонуються банківською установою.

Етап 2. Аналіз фінансового ринку для забезпечення конкурентоспроможності депозитних продуктів. З метою підвищення конкурентоспроможності депозитних продуктів, а також формування довіри потенційних вкладників до банківської установи, необхідним є використання інноваційних інструментів залучення вкладів населення, розроблення програм лояльності та модернізація обслуговування.

Етап 3. Розробка депозитного портфелю у розрізі клієнтів має бути спрямована на формування пропозиції та розвиток тих банківських продуктів, які б враховували індивідуальні потреби окремих груп клієнтів.

Етап 4. Впровадження нових методів співпраці вкладників для потенційної зацікавленості в послугах банку. Покращення якості обслуговування клієнтів за рахунок використання нових інформаційних технологій у банківській сфері.

Отже, сучасна депозитна політика комерційних банків є ключовим фактором формування і розвитку ресурсної бази банківських установ та потребує постійного удосконалення. Основними шляхами оптимізації сучасної депозитної політики комерційного банку можуть бути: введення нових методів обслуговування клієнтів за допомогою нових інформаційних технологій у банківській сфері.[17]

Організація депозитної діяльності у кожному банку має свої особливості, що визначаються розмірами, можливостями банку, а також потребами його клієнтів. Діяльність банків на депозитному ринку повинна передбачати узгоджене функціонування відповідних підрозділів і для його забезпечення в банках створюється спеціальний координаційний орган — Комітет з управління активами і пасивами (КУАП), який у сфері депозитних операцій повинен реалізувати таку мету:

- а) формує та розробляє відповідну стратегію та політику;
- б) затверджує організаційну структуру процесу роботи з депозитами;
- в) встановлює напрями диверсифікації депозитного портфеля банку;
- г) знаходження додаткових ресурсів для розширення депозитної діяльності;

д) визначення цінової політики банку за депозитними операціями та послугами банку;

е) аналіз та управління ризикам, що є характерними для операцій банку з депозитами.

Таким чином процес розроблення депозитної політики та практична її реалізація повинні охоплювати як формування основних напрямів депозитної діяльності банків, так і визначення необхідного ресурсного забезпечення [18].

Варто зазначити, що немає єдиної депозитної політики для всіх банків. Кожен банк визначає свою власну депозитну політику з огляду на економічну, політичну, соціальну ситуацію в регіоні своєї діяльності. Якщо банк не має депозитної політики, або має депозитну політику невисокої якості, або не зміг довести її основні положення до відома конкретних виконавців, ставлячи тим самим під сумнів можливість її реалізації, значно підвищується сукупний ризик його діяльності

Депозитна політика складає основу всієї роботи банку з залучення ресурсів у відповідності з загальною стратегією його діяльності. Стратегія і тактика тісно взаємопов'язані, тому що тактика є засобом втілення в життя стратегії. Тому, оптимальне поєднання цих двох підходів дозволяє банкам реалізовувати свій головний інтерес у світі бізнесу, метою якого є прибутковість та сприяння економічному зростанню. Але, депозитна стратегія і тактика тісно пов'язуються у відповідності з тією ж внутрішньою логікою, яка об'єднує такі фундаментальні для банківської діяльності поняття, як ресурсний продукт, ресурсна операція та ресурсна послуга [15].

1.3 Зарубіжний досвід розміщення коштів фізичних та юридичних осіб на банківських депозитах

Сьогодні в Україні особливого значення набуває питання ефективного функціонування ринкової інфраструктури, що в тому числі потребує якісних

перетворень у банківській сфері. Перехід від адміністративно-командних методів управління банківською системою до ринкових підвищує роль конкуренції та посилює увагу до потреб клієнтів, розробки і реалізації ефективної депозитної і кредитної політики банків.

Досвід країн з розвиненою ринковою економікою свідчить, що одним з пріоритетних напрямків комерційних банків є сприяння мобілізації заощаджень суб'єктів господарювання, спрямування їх у напрямку найефективнішого використання, опосередковано збільшуючи загальну масу інвестицій та потенціал економічного зростання. Необхідними умовами для створення ефективної банківської системи в Україні є можливість здійснення перерозподілу коштів між суб'єктами господарювання, надання споживачам свободи вибору об'єктів розміщення тимчасово вільних грошових коштів, і надання рівних прав усім, хто має попит на кредитні ресурси [19].

Зарубіжний досвід розміщення коштів на депозитах вказує про відмінність підходів до ціноутворення на депозитні продукти. Вивчаючи динаміку відсоткових ставок за депозитними продуктами для фізичних та юридичних осіб, було виявлено, що для більшості країн Євросоюзу характерним є відкриття комерційними банками депозитів для юридичних осіб з від'ємними відсотковими ставками (Додаток А) [20].

В 2020-2021 рр. комерційні банки Бельгії, Німеччини, Ірландії, Люксембургу та Нідерландів пропонували власним клієнтам-юридичним особам сплачувати кошти за зберігання своїх вкладів. Іспанія та Фінляндія на початку досліджуваного періоду застосовувала від'ємну ставку, проте, стабілізація фінансової системи та пожвавлення економічної активності в країнах дозволило повернутися до позитивної відсоткової ставки в червні 2021 року та липні 2021 року, відповідно. Такі країни як Кіпр, Естонія, Греція, Литва та Мальта протягом аналізованого періоду застосовували позитивні відсоткові ставки за депозитними продуктами для юридичних осіб. Основною перевагою уведення від'ємних відсоткових ставок науковці вважають зменшення витрат банківської установи, що, в свою чергу, призводить до зростання її доходності.

Однак, варто зазначити, що практика від'ємних відсоткових ставок не поширюється на вклади фізичних осіб, за винятком Люксембургу (грудень 2020 р. та лютий 2021 р.) та Німеччини (грудень 2020 р. та червень 2021 р.) (Додаток Б). Найвищі відсоткові ставки за депозитами фізичним особам пропонували комерційні банки Естонії, Франції, Італії, Латвії та Нідерландів. Низькі відсоткові ставки застосовувалися банками таких країн як Іспанія, Ірландія та Люксембург.

Починаючи з 2016 року банківська система Японії також увела від'ємні відсоткові ставки за депозитними продуктами. Однак, такі ставки поширюються виключно на вклади комерційних банків у центральному банку Японії. Така політика здійснюється з метою стимулювання економічного зростання країни в результаті збільшення попиту комерційних банків на інвестування коштів у реальний сектор економіки [21].

Комерційні банки іноземних країн відкривають депозитні рахунки фізичним особам частіше, ніж юридичним. Це визначає політику ціноутворення на банківські депозитні продукти, тому середні відсоткові ставки за депозитами фізичних осіб перевищують середні відсоткові ставки за депозитами юридичним особам. Наприклад, Нідерланди -1,4 в.п., Італія -0,55 в.п., Ірландія -0,53 в.п., Німеччина -0,5 в.п., Франція -0,46 в.п., Бельгія -0,4 в.п., Латвія -0,35 в.п., Естонія -0,15 в.п., Фінляндія -0,1 в.п., Греція -0,08 в.п., Люксембург -0,04 в.п., Кіпр та Литва -0,01 в.п. мали перевищення відсоткових ставок за депозитами фізичних осіб над відповідними ставками депозитів юридичних осіб.

Спектр депозитних послуг, який пропонують банки фізичним особам є досить широким. Так, наприклад, комерційні банки Франції пропонують своїм клієнтам ощадні та безстрокові депозити. Перші характеризуються видачою клієнту ощадної книжки або народної ощадної книжки. Якщо перша лише дозволяє зберігати на ній внески, то, маючи у власності другий тип книжки, клієнт має можливість отримати більший відсоток та премію, що нараховується у разі зберігання коштів понад визначений термін, найчастіше, півроку. Це дозволяє вирівняти відсоток згідно темпу інфляції в країні. Окрім того, в такому

випадку не здійснюється оподаткування доходу за депозитним вкладом. Однак, народна ощадна книжка видається виключно особам з низьким рівнем доходу за для стимулювання попиту на депозитні продукти [22].

Безстрокові депозити також не оподатковуються, проте, відсоток, який сплачується банками за даним типом депозиту є найнижчим, порівняно з іншими типами депозитних продуктів.

В свою чергу, комерційні банки США пропонують фізичним особам оформлення депозитного сертифікату. Власники - фізичні особи такого сертифікату отримують значно вищі відсотки, ніж власники-юридичні особи. Оформлення депозитного сертифікату забезпечує власнику отримання доходу наприкінці визначеного терміну, можливість передачі або продажу сертифікату іншій особі протягом терміну дії цінного паперу, використання сертифікату у якості застави за банківською позикою з метою зниження відсоткового навантаження за кредитом.

Варто зазначити, що надаючи клієнту депозитний сертифікат, банківська установа не вилучає кошти з обігу, що становлять внесок клієнта і які вона була б повинна повернути клієнту за першою його вимогою, якщо б було оформлено традиційний депозитний договір.

Комерційні банки Великобританії активно впроваджують можливість безкоштовного відкриття депозитного рахунку онлайн для клієнтів-фізичних осіб, які перебувають поза межами країни та планують переїхати у Великобританію з метою навчання або на постійне проживання. Клієнти британських комерційних банків VIP-сектору мають можливість відкривати банківські депозити преміум класу. Такі депозитні продукти надають користувачеві такі привілеї як знижки на інші банківські послуги, зменшення відсоткової ставки за кредитними продуктами, постійні знижки на пакет туристичних послуг та купівлю авіа та ж/д квитків, а також оформлення страхового полісу та можливість поєднати обслуговування банківського депозитного рахунку з іншими операціями банківської установи, наприклад, інвестиційними та іпотечними.

Варто звернутися також і до досвіду сусідніх країн. У Польщі з метою збільшення клієнтської бази комерційні банки пропонують послугу відкриття депозиту на немовлят. Для підвищення попиту на даний продукт банки встановлюють за ним вищі відсоткові ставки, порівняно з іншими депозитними продуктами.

Загалом, в країнах Європи та в США наразі набувають популярності індексовані депозити. За даними депозитними продуктами банк гарантує дохід у розмірі 1-2% річних. Інша частина доходу, яка отримується клієнтом, складає від 8 до 12% річних і є доходом від вкладення внеску клієнта у інструменти фондового ринку, наприклад, в цінні папери. Такий тип депозитів дозволяє не тільки не втратити вкладені кошти, а й отримати мінімальний дохід з можливістю підвищення пасивного доходу.

В більшості випадків клієнти європейських та американських банків повинні сплачувати високі суми за обслуговування депозитного рахунку, однак, банківські установи компенсують дані негативні моменти шляхом надання різноманітних вигідних пропозицій, серед яких варто виділити підвищення відсоткових ставок для депозитів фізичних осіб на великі суми коштів.

Власники депозитних рахунків в комерційних банках Європейського Союзу повинні сплачувати податок з доходу за депозитом у розмірі від 15% до 50%. Так, найменший відсоток податку з 2014 року сплачують у Литві, а найвищий - у Австрії. В свою чергу, у ряді країн, таких як Китай, Гонконг, Казахстан та Естонія, власники депозитного рахунку не сплачують податок на дохід, отриманий від депозитних операцій [23]. Наразі фізичні особи за доходами від депозитів в Україні сплачують податок на доходи фізичних осіб у розмірі 18% та військовий збір у розмірі 1,5%.

Розміщуючи кошти на депозитному рахунку, фізичні та юридичні особи потребують системи захисту своїх вкладів від ризиків банкрутства банку та неотримання вкладених коштів. Федеральна корпорація по страхуванню депозитів США виступає основним страховиком, який забезпечує страховий захист власникам депозитних рахунків у більше ніж 90% комерційних банків.

Розмір страхової суми складає не більше 250 тис дол США за кожним типом депозиту [24]. Діяльність Федеральної корпорації також направлена на підтримку фінансової стійкості банківських установ США у разі їх нестабільного фінансового становища через купівлю в них частини капіталу, розміщення коштів корпорації на рахунках банків або видачу позик фінансово нестабільним банкам [25]. Другою установою, яка забезпечує страхування вкладів юридичних осіб в усіх комерційних банках США виступає Національний фонд страхування вкладів кредитних спілок. Дана установа гарантує повернення суми вкладу до 250 тис дол США за всіма видами депозитів.

Німецька система страхування банківських вкладів представлена рядом установ: Компенсаційна система німецьких банків та Фонд захисту депозитів Асоціації німецьких банків, які здійснюють страхування вкладів фізичних осіб та корпоративних клієнтів до 100 (500) тис євро та до 1млн євро, відповідно. В свою чергу, на добровільних засадах у Німеччині засновані системи страхування вкладів ощадних та кооперативних банків .

У Франції страхування усіх видів депозитних вкладів фізичних осіб, компаній, приватних підприємств та асоціацій, а також інших професійних об'єднань, здійснює Фонд страхування банківських вкладів. Дана установа не тільки виплачує компенсацію клієнтам комерційних банків Франції на території країни, а й клієнтам їх філій, які відкрито на території Європейського економічного простору. Поверненню підлягає сума у розмірі до 100 тис євро для одного клієнта в одній банківській установі. У разі відкриття клієнтом тимчасового вкладу особливого характеру не менше ніж за 3 місяці до банкрутства банківської установи сума, яка гарантується Фондом, збільшується до 500 тис євро. До таких вкладів відносяться вклади, сформовані за рахунок коштів від продажу житлової нерухомості, грошової компенсації за понесені збитки або внаслідок припинення трудового договору, від спадщини, дарунку або вихідної допомоги.

В Україні система страхування депозитних вкладів представлена Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Діяльність Фонду поширюється виключно

на депозитні вклади фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Страхуванню підлягає сума до 200 тис грн в одній банківській установі для одного клієнта [26].

Існування системи страхування депозитів допомагає підвищити довіру до банків, адже клієнти знають, що ця “подушка безпеки” ефективно здійснює свою діяльність і у разі настання страхового випадку ефективно спрацює і відшкодує вклади населенню. У світлі сьогодення, аналізуючи цей багатогранний світовий досвід функціонування системи страхування депозитів, слід подати деякі рекомендації стосовно підвищення вітчизняного страхування депозитів:

1) Відповідно до останніх дій НБУ стосовно підвищення рівня прозорості інформації про власників банку корисно запровадити німецький досвід, котрий жорсткіше ставиться до пов'язаних із банком осіб, керівників, а також їх прямих родичів, котрим, у разі банкрутства банку, кошти не відшкодовуються. На нашу думку, доцільно створити механізм, котрий у разі віднесення банку до категорії проблемних, блокував би активи власників і топ-менеджерів. Після цього, якщо банк визнають неплатоспроможним, зобов'язати власника відповідати перед кредиторами (вкладниками) усіма активами, які є у нього чи у його родичів у розпорядженні, перевіряти кожен рух коштів (1-2 роки тому), задля виявлення можливості шахрайських схем чи відмивання грошей.

2) Згідно із новим механізмом поділу українських банків на кластери, для кращого банківського нагляду та підвищення ефективності роботи системи гарантування вкладів, слід також застосувати досвід Німеччини, де за певною групою банків закріплена одна установа з відшкодування вкладів, за іншою групою - інша, новостворена установа. На нашу думку, в Україні мали б існувати як універсальні, так і спеціалізовані банківські установи. Наприклад, державні банки повинні спеціалізуватись на експортно-імпортних операціях та акумулювати у собі вклади населення. Приватні - пріоритетним напрямком у своїй діяльності повинні вбачати кредитування та розвиток приватного сектору економіки та розвиток інформаційних технологій. Поділ на такі групи дозволить банківській системі бути більш прозорою. Система страхування депозитів передбачала б як державні гарантії з боку ФГВФО (державним банкам), так і

відбулось б створення приватного фонду, за рахунок створення потужної банківської асоціації, яка гарантувала б кошти приватних банків.

3) Слід забезпечити прозору роботу судової системи та дій від ФГВФО і НБУ. Адже є багато прецедентів стосовно різносторонніх рішень як з боку судів, так і з боку регулятора. Власники подають позов до суду, який постановляє скасувати рішення про ліквідацію банку у зв'язку з відсутністю належних доказів порушень, встановлених регулятором за результатами інспекційної перевірки банку. Фонд не може розпочати ліквідацію - а це, у свою чергу, не дозволяє розпочати виплати вкладникам, договори яких завершуються після тимчасової адміністрації.

4) Згідно із останніми даними про численні випадки неплатоспроможності банків - банкрутство їх стало популярним трендом і бізнесом, який рентабельний для тих же власників та акціонерів збанкрутілих банків, оскільки в Україні це один із способів виведення грошей із установи. Досвід США та ЄС показує, що власники банків готові йти на ризики прийняття на себе зобов'язань неплатоспроможного банку, щоб підвищити свій імідж.

5) Менеджер банку, котрий виконав свій посадовий обов'язок щодо залучення вкладів, має нести персональну, адміністративну та кримінальну відповідальність стосовно процедури укладення договору про банківський вклад, а також зобов'язаний знати та роз'яснювати усі аспекти функціонування банківської системи.

6) Корисно підвищити ефективність здійснення банківського нагляду та ефективного моніторингу проблемно-ризикових банків, шляхом подвійного нагляду, як з боку НБУ так і Фонду.

7) Необхідно підвищувати соціальну поінформованість населення шляхом створення нових відеороликів, проведення різних конференцій в режимі онлайн, де б кожен бажаючий міг долучитися та ставити питання особам фонду через мережу Інтернет. Важливо підвищувати транспарентність банківської системи та грошово-кредитної політики центрального банку шляхом створення навчальних

відеоматеріалів, котрі дали б змогу розвивати рівень фінансової грамотності населення (котра, за даними Standard & Poor's, становить 40%).

8) Кредитування фонду державою має відбуватися лише у надзвичайних випадках і у встановленій граничній сумі, яка повинна базуватися на недопущенні зростання інфляції у країні. Якщо буде єдиний механізм чіткого виконання прав та обов'язків як з боку банку, так і з боку клієнта, побудований на довірі, то, на нашу думку, гравці ринку будуть у подвійному виграші ("winwin situation") [27].

Висновки до першого розділу

Отже, при проведенні теоретичного аналізу депозитної політики банку було доведено, що банківська система не могла б функціонувати без залучення депозитів належним чином.

В роботі запропоновано багато варіантів визначень поняття «депозит» від різних авторів. На мою думку, дане поняття можна сформулювати окремо для банків та вкладників, тому що кожний суб'єкт несе окрему вигоду.

Для банківської системи депозити це в першу чергу спосіб формування ресурсної бази для інвестиційної діяльності з метою одержання прибутку, при якій банк зобов'язується повернути грошові кошти з нарахованими відсотками.

Для вкладників депозити - це вільні грошові кошти фізичних та юридичних осіб у національній чи іноземній валюті, які залучаються банком на договірній основі, при якій вкладник отримує вигоду у вигляді нарахованих відсотків в майбутньому.

Метою депозитної політики, як і політики будь-якого комерційного банку, можна назвати отримання прибутку від розміщення коштів вкладників та скорочення витрат, що пов'язані з залученням коштів.

Також в даній роботі були визначені основні завдання депозитної політики та класифікацію банківських депозитів. Головною класифікаційною ознакою є строки користування, такими чином, ми більш детально ознайомились з строковими депозитами та депозитами до запитання.

В розділі було запропоновано етапи формування депозитної політики, до яких входило: дослідження основних інтересів та потреб вкладників, аналіз фінансового ринку для забезпечення конкурентоспроможності депозитних продуктів, розробка депозитного портфеля у розрізі клієнтів та впровадження нових методів співпраці вкладників для потенційної зацікавленості в послугах банку.

Важливого значенням для будь-якої системи України є порівняння її з зарубіжним досвідом більш розвинутих країн. Це дає змогу оцінити її ефективність та допомагає знайти шляхи покращення. В першому розділі розглянуто досвід зарубіжних країн щодо розміщення коштів фізичних та юридичних осіб на банківських депозитах.

Згідно аналізу зарубіжного досвіду було подано рекомендації стосовно підвищення вітчизняного страхування депозитів, так як це один з ключових моментів для вкладників банку.

2 Аналіз функціонування депозитного ринку України

2.1 Аналіз діяльності вітчизняних банків на депозитному ринку в умовах форс-мажорних обставин

Пандемія COVID-2019 стала непередбаченим викликом для економік багатьох країн. Щоб уникнути швидкого поширення захворювання, уряди більшості країн запровадили карантини, примусово закрили кордони, встановили обмеження на пересування людей та багато іншого. Безумовно, що це спричинило нестабільність на фінансових ринках, різкі коливання національних валют та погіршило економічні очікування населення. Увесь банківський сектор зазнав ускладнень в роботі. Такий фон у країні мав би призвести до зменшення обсягу тимчасово вільних ресурсів населення і суб'єктів господарювання, спричиняючи тенденцію до відпливу депозитів з банківської системи, проте спостерігається стабільність депозитної бази і зростання обсягів гривневих коштів населення. Також, слід зазначити, що в умовах невизначеності зростали переважно обсяги коштів на вимогу.

Нестабільність перших тижнів негативно вплинула на світові фінансові ринки. Банківські установи протягом тривалого часу перебували у стані турбулентності й очікування стрімкого відпливу коштів з депозитних рахунків. Беручи до уваги нові умови функціонування, виникла потреба в нових дослідженнях, які б це врахували.

Проведений аналіз закордонних наукових досліджень показує цікавий парадокс обсяги залучених депозитів зростали в більшості країн світу, незважаючи на нестабільність через пандемію. Зокрема, автори праці [28], вивчаючи щотижневі коливання депозитів на банківському ринку США, відзначили зростання обсягів залучених банками коштів. На думку Ross Levine, Chen Lin, Mingzhu Tai, Wensi Xie [28, с. 43-44], на відміну від американського

фондового ринку із різкими коливаннями, депозити в момент нестабільності виявилися більш безпечним інструментом вкладень заощаджень.

Автори інших праць [29;30] при оцінці впливу пандемії на банківський ринок найбільші ризики бачать у сфері кредитування через погіршення рівня платоспроможності населення, тоді як прогнози на ринок депозитів залишаються стабільними.

Варто зазначити, що протягом 2017—2020 років загальна сума депозитних коштів у банківській системі України має тенденцію до зростання — з 882 492 млн грн на кінець 2017 р. до 1 142 598 млн грн у II кварталі 2020-го (приріст 260 106 млн грн, або 29,47 %). Така закономірність була спричинена в основному зростанням довіри вкладників до банківської системи і поступовим поживавленням економіки загалом.

При аналізі структури депозитних коштів, можна побачити переважання коштів фізичних осіб протягом усього періоду. Так, на кінець 2017 року вони становили 478 565 млн грн, а у II кварталі 2020-го — 619 115 млн грн, тобто на 140 550 млн грн, або на 29,37 % більше. Щодо коштів юридичних осіб, то їхня тенденція теж досить позитивна, вони зросли на 119 556 млн грн, або на 29,60 %, з 403 927 млн грн на кінець 2017 року до 523 483 млн грн.

Що ж до структури коштів юридичних осіб у розрізі строковості, то протягом 2017 року — II кв. 2020-го спостерігається переважання депозитів на вимогу. На кінець 2017 року вони становили 308 021 млн грн (76,26 %), а у II кварталі 2020-го — 410 908 млн грн (78,50 %), при цьому строкові депозити становили 95 906 млн грн (23,74 %) і 112 575 млн грн (21,5 %) відповідно.

Аналізуючи загальну ситуацію на депозитному ринку України, важливого значення набуває визначення рейтингу банківських установ, яким найбільше довіряють вкладники. Так, найкращі показники традиційно у АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк», які займають лідерські позиції, загальна сума вкладів згаданих банків становить 222 278 млн грн та 180 538 млн грн відповідно. Хоч в АТ «Ощадбанк» присутнє гарантування вкладів з боку держави незалежно від їхньої суми, АТ КБ «ПриватБанк» — на першому місці в рейтингу.

Гарні показники також у банків з іноземним капіталом, до яких можна віднести АТ «Райффайзен Банк Аваль» - 34 570 млн грн, АТ «УкрСиббанк» - 27 569 млн грн, АТ «ОТП БАНК» - 18 337 млн грн. Також слід підкреслити АТ «АЛЬФА-БАНК», який знаходиться на третьому місці в рейтингу із загальною сумою депозитів у розмірі 39 507 млн грн. Але, не всі банки з іноземним капіталом показали відмінні результати. Наприклад, польський банк АТ «КРЕДОБАНК» знаходиться на 14-му місці із загальною сумою вкладів 8 431 млн грн, а 15-те місце займає АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК», який входить у німецьку міжнародну холдингову компанію ProCredit Holding із сумою депозитів 7 683 млн грн. У процесі вибору джерел формування і напрямів розміщення коштів важливого значення набуває ціна банківських ресурсів, тобто процентна ставка.

Якщо аналізувати процентні ставки за депозитами, то можна спостерігати їхнє поступове зниження. Така ситуація перш за все пояснюється зниженням облікової ставки НБУ, якає одним із монетарних інструментів, ключовою ставкою, виступаючи орієнтиром залучених і розміщених грошових коштів для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку (Додаток В).[31]

Як видно з Додатку В, на початку 2018 року облікова ставка НБУ була на рівні 14,5 %, у 2019 році можна спостерігати найбільше значення процентної ставки у 18%, проте з 2019 почала поступово знижуватись до 6% у 2021 року. У 2022 році її значення збільшилось і в січні становило 9 % річних.

У 2018-2022 роках збереглися високі темпи припливу гривневих коштів населення до банківської системи. Державні банки продовжували нарощувати обсяги депозитів у валюті, хоча загалом у системі частка валютних депозитів скорочується.

Незважаючи на зниження депозитних ставок, вкладники продовжують розміщувати гроші на гривневих депозитах. Згідно офіційної статистики українських банків, наданої НБУ за участю експертів банківського ринку було складено рейтинг найбільших банків України щодо вкладів фізичних осіб (таблиця 2.1) та юридичних осіб (таблиця 2.2)

Таблиця 2.1 - Рейтинг найбільших банків: депозити фізичних осіб

	Банк	Всього депозити, тис грн	з них в іноземній валюті
1	ПриватБанк	290 030 221	71 290 846
2	ОЩАДБАНК	128 798 695	37 338 642
3	Райффайзен Банк	53 717 596	16 613 267
4	АЛЬФА-БАНК	46 258 820	21 944 496
5	УНІВЕРСАЛ БАНК	44 659 365	14 136 963
6	УКРСИББАНК	41 811 022	19 623 482
7	ПУМБ	38 611 078	12 221 028
8	Укресімбанк	27 827 359	17 782 249
9	УКРГАЗБАНК	26 070 950	11 925 906
10	ОТП БАНК	25 829 615	13 531 459

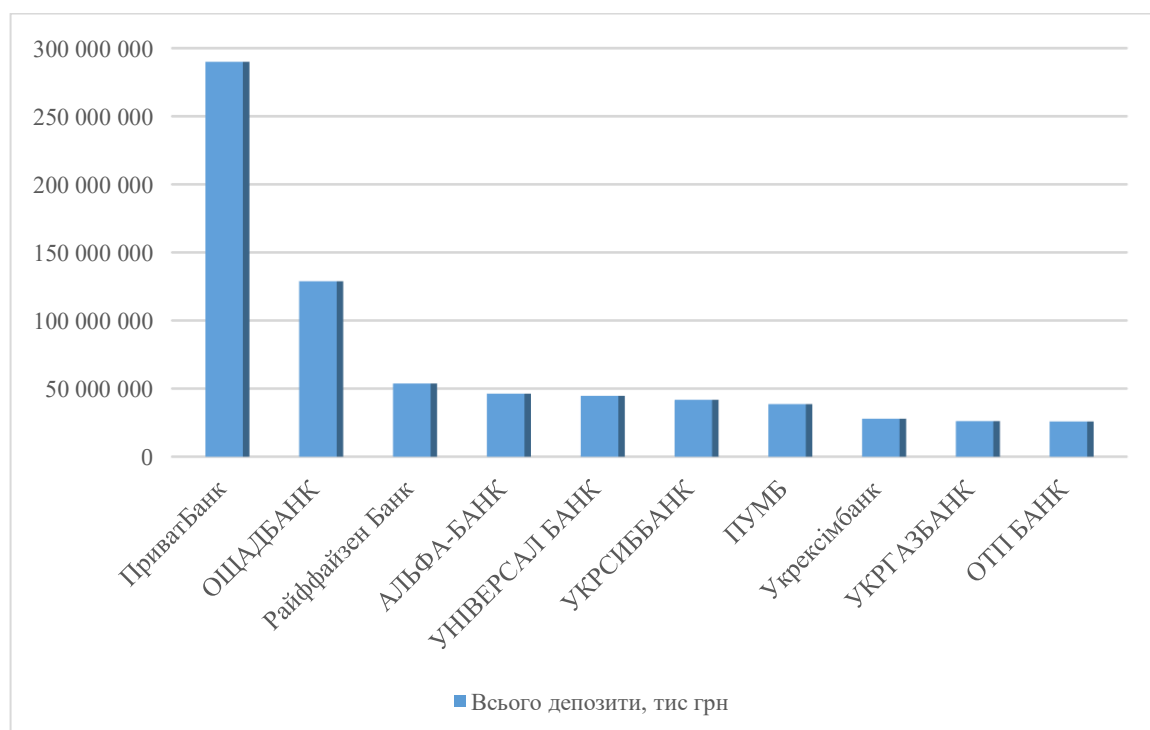

Рисунок 2.1 - Депозити фізичних осіб ключових банків України.

При складанні рейтингу найбільших українських банків враховувалася здатність банку без затримки повернути депозити, якщо у нього з'являться фінансові проблеми або проблеми погашення кредитів та зростання заборгованості клієнтів, а також рівень підтримки акціонерів та держави.

Важливу роль відіграє фактор власника з погляду поповнення капіталу та ліквідних ресурсів, що є основою стійкості у стресових умовах. Жоден банк, який належить державі чи міжнародним фінансовим холдингам, не був визнаний неплатоспроможним.

З таблиці 2.1 видно, що у трійку лідерів за вкладами фізичних осіб увійшли такі банки, як Приватбанк, Ощадбанк та Райффайзен Банк. Першу сходинку рейтингу посідає Приватбанк, депозити фізичних осіб якого складають 290 030 221 тис грн, тоді як вклади ОТП Банку, який займає останнє місце рейтингу становлять 25 829 615 тис грн, різниця між вкладами величезна, вклади ОТП Банку в 11 разів менші за депозити Приватбанку.

Отже, аналізуючи рейтинг з таблиці 2.1 можна зробити висновок, що для клієнтів, а саме фізичних осіб, ПриватБанк пропонує найвигідніші умови з розміщення вільних коштів за депозитними програмами банку. Банк, на думку фізичних осіб, є одним з найбільш надійних банків України та пропонує досить високі відсоткові ставки на ринку.

Таблиця 2.2 - Рейтинг найбільших банків: депозити юридичних осіб

	Банк	Депозити юридичних осіб, тис грн
1	УКРГАЗБАНК	108 312 973
2	ПриватБанк	70 446 043
3	Укрексімбанк	60 992 565
4	Ощадбанк	58 566 989
5	Райффайзен Банк Аваль	53 097 387
6	УКРСИББАНК	33 928 460
7	ПУМБ	32 238 857
8	КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК	31 319 822
9	ОТП БАНК	25 790 847
10	СІТІБАНК	25 581 535

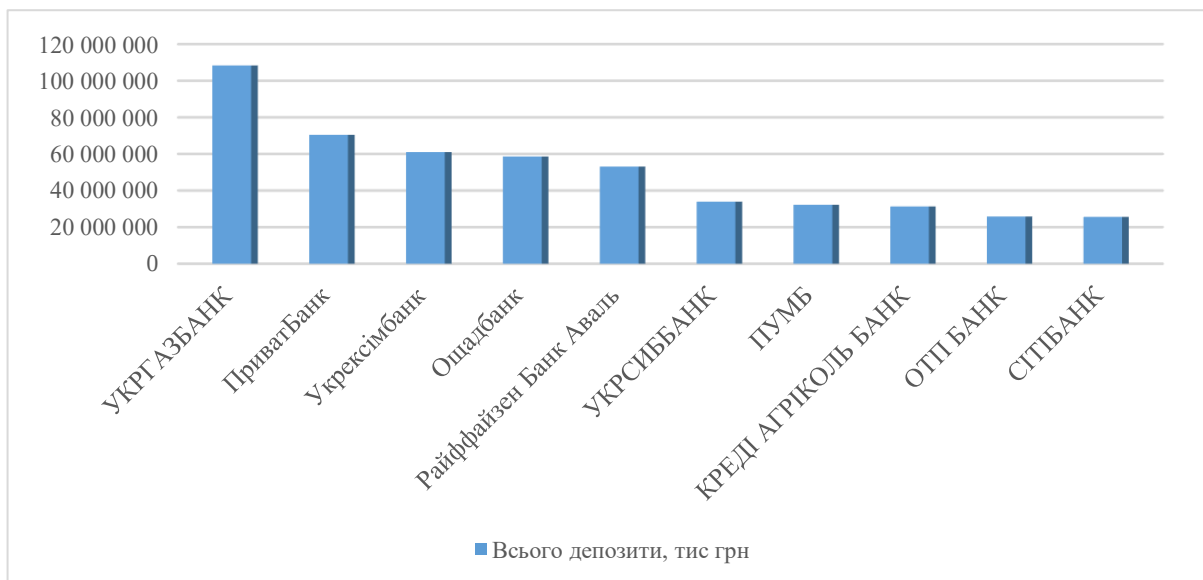

Рисунок 2.2 - Депозити юридичних осіб ключових банків України.

Як простежується у рейтингу, найбільш привабливим банком для юридичних осіб виявився ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК», який залучав 108 312 973 тис грн, а останню сходинку даного рейтингу посідає АТ «СІТІБАНК», депозити юридичних осіб якого складають 25 581 535 тис грн ПриватБанк, який займав 1 місце по депозитам фізичним особам, в даному рейтингу посягає 2 місце, який на кінець 2021 року залучив 70 446 043 тис грн.

Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб — індикативні ставки, що розраховуються компанією Thomson Reuters за методикою, розробленою спільно з НБУ. Розрахунок здійснюється на підставі номінальних ставок депозитів фізичних осіб, що декларуються головними представниками українського ринку банківських депозитів — 20 провідними комерційними банками України [32]. Розглянемо індекс в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб за січень 2021 року (% річних) [33]

Період	Депозити в гривні	Депозити в доларах	Депозити в євро
3 місяці	7,41	0,40	0,25
6 місяців	8,45	0,62	0,33
9 місяців	8,66	0,79	0,26
12 місяців	8,98	1,05	0,50

Розглянемо кількість банків в Україні за останні 10 років в таблиці 2.4. [34]

Таблиця 2.4 - Кількість комерційних банків в Україні з 2013 по 2022 роки

Дата	Кількість діючих банків	З них з іноземним капіталом	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом
на 1.01.2013	176	53	22
на 1.01.2014	180	49	19
на 1.01.2015	163	51	19
на 1.01.2016	117	41	17
на 1.01.2017	96	38	17
на 1.01.2018	82	38	18
на 1.01.2019	77	37	23
на 1.01.2020	75	35	23
на 1.01.2021	74	33	23
на 1.01.2022	71	33	23

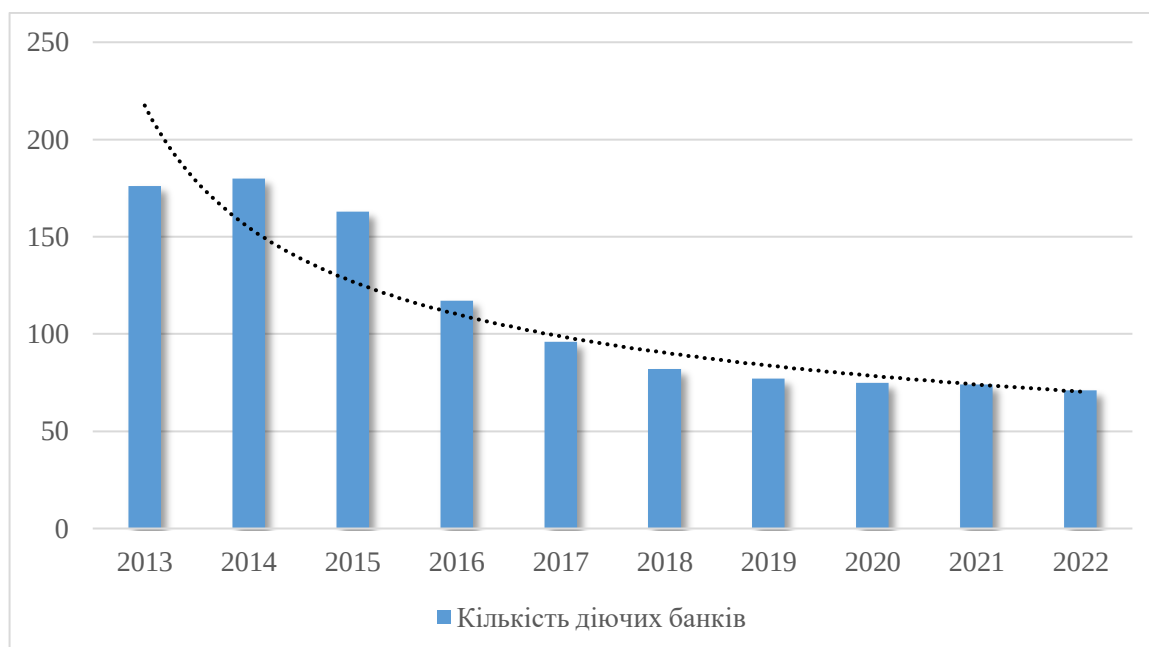

Рисунок 2.3 - Кількість комерційних банків в Україні з 2013 по 2022 рр.

Окрім кількісних показників за діючими в Україні банками, в таблиці 2.4 наведено інформацію про присутність іноземного капіталу в банківській системі України.

Оприлюднені Міністерством фінансів України цифри свідчать про те, що в банківській системі України кожен рік нараховується все менше й менше банківських установ.

Так, станом на 01.01.2013 р. в Україні нараховувалося 176 банків, тут наближається невеликий приріст до 2014 року, де була найбільша кількість діючих банків, а саме 180 банків, що є найвищим значенням за останні роки. Оскільки з кожним роком кількість зменшувалась, до 2015 року їх кількість скоротилася до 163 одиниць, а до 01.01.2022 року число банківських установ за даними НБУ становило 71 банк, в тому числі 33 банків з іноземним капіталом. Як було сказано раніше, на даний час кількість діючих банків знизилась до 69.

Отже, протягом останніх десяти років кількість діючих банків в Україні скоротилась більш як у два рази.

Станом на 1 квітня 2022 року з 69 платоспроможних українських банків 44 були прибутковими та отримали чистий прибуток у розмірі 5,85 млрд грн, 25 були збитковими зі збитком 6 млрд грн.

Під впливом яскраво вираженої економічної, а також політичної нестабільності України, щорічно число діючих банківських установ набуває меншого значення.

2.2 Загальна характеристика та аналіз діяльності АТ «Райффайзен Банк»

Акціонерне Товариство «Райффайзен банк» засновано 3 березня 1992 року у вигляді відкритого акціонерного товариства і зареєстровано рішенням Правління Національного банку України за №94 від 27 березня 1992 року. (до 25 вересня 2006 року — Акціонерний поштово-пенсійний банк «Аваль»). Із жовтня 2005 року банк став частиною банківської холдингової групи Райффайзен Інтернаціональ Банк-Холдинг АГ.

Відповідно до вимог законодавства України у 2009 році банк було зареєстровано у формі Публічного акціонерного товариства.

У квітні 2018 року Загальні збори акціонерів банку прийняли рішення про зміну найменування Публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» на Акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» (Протокол Загальних зборів акціонерів №36-58 від 27.04.2018р.).

У квітні 2021 року Загальні збори акціонерів банку прийняли рішення про зміну найменування Акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» та Акціонерне товариство «Райффайзен Банк» (Протокол Загальних зборів акціонерів №36-62 від 23.04.2021р.).

Акціонерне товариство «Райффайзен Банк» є правонаступником за всіма правами та обов'язками Акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль». Банк здійснює свою діяльність згідно з чинним законодавством, включаючи Закон України «Про банки і банківську діяльність» та інші нормативні акти Національного банку України. Він входить до складу Іноземної банківської групи Райффайзен в Україні.

Банк є відповідальною особою Іноземної банківської групи Райффайзен в Україні та має право приймати рішення для забезпечення виконання вимог нагляду за банківською групою на консолідованій основі.

Згідно з останнього річного звіту банку за 2021 рік:

За даними НБУ, банки в 2021 році збільшили портфель гривневих кредитів для корпоративного сектору на 19,9% - до 504 млрд грн.

Портфель гривневих кредитів для населення в 2021 році збільшився на 31,3% - до 221,2 млрд грн.

За інформацією Нацбанку, на початок дня 28 січня 2022 року залишок коштів на коррахунках банків становив 49,7 млрд грн (на 27 січня - 54,7 млрд грн; на 21 січня - 77,83 млрд грн).

При цьому на 27 січня в депозитних сертифікатах НБУ було зосереджено ще 151,9 млрд грн ліквідності банківської системи (на 20 січня - 157,2 млрд грн).

Райффайзен Банк за 2021 рік звітує про прибуток 4,86 млрд грн (за 2020 рік - 4,07 млрд грн).

Заявлений банком показник достатності регулятивного капіталу на 01.01.2022 - 13,71% (вимога НБУ - не менше 10%).

Райффайзен Банк Україна вп'яте поспіль визнано «Кращим банком в Україні», а Райффайзен Банк Інтернаціональ — кращий банк у Центральній та Східній Європі за версією EMEA Finance.

У рейтингу «Банки року — 2022» Райф переміг одразу в трьох номінаціях серед великих банків із іноземним капіталом. Райффайзен Банк отримав відзнаки як найкращий:

- I. Корпоративний банк.
- II. Розрахунковий банк для бізнесу.
- III. Найприбутковіший банк із іноземним капіталом.

Райффайзен Банк відзначено як найнадійніший банк — із найвищою оцінкою «А» він увійшов у ТОП-12 найнадійніших банків України, складений компанією YouControl за підсумками роботи фінансових установ у 4 кварталі 2021 року.

Рейтинги Райффайзен Банку оновлено РА «Стандарт-Рейтинг». Довгостроковий кредитний рейтинг Райффайзен Банку за національною шкалою оновлено на рівні uaAAA, короткостроковий кредитний рейтинг Райфу оновлено за національною шкалою на рівні uaK1, Рейтинг депозитів Райффайзен Банку підтверджено на рівні ua1 за шкалою РА «Стандарт-Рейтинг».

Проаналізуємо фінансовий стан АТ «Райффайзен Банк».

Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, показник, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально і всебічно характеризують господарське становище підприємства. У стабільному фінансовому стані зацікавлене як саме підприємство, так і його партнери по бізнесу [35].

Фінансовий стан визначається на певну дату і характеризує конкурентоспроможність, фінансовий потенціал підприємства, а також дозволяє оцінити, якою мірою гарантуються економічні інтереси як самого підприємства, так і його партнерів. Аналіз фінансового стану є глибоким, науково обґрунтованим дослідженням фінансових відносин і руху фінансових ресурсів у єдиному виробничо-господарському процесі [36].

Задля якісної оцінки фінансового стану слід розпочати з аналізу динаміки пасивів в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 - Аналіз динаміки пасивів балансу АТ «Райффайзен банк» за 2017-2021 роки

Показник	Зобов'язання	Власний капітал	Усього пасивів
- 2017	56 176 263	10 840 553	67 016 816
- 2018	62 109 740	11 691 093	73 800 833
- 2019	69 736 270	13 169 492	82 905 762
- 2020	94277840	13083290	107361130
- 2021	110656435	15775372	126431807
Абсолютний приріст до попереднього року			
- 2018	5 933 477	850 540	6 784 017
- 2019	7 626 530	1 478 399	9 104 929
- 2020	24 541 570	-86 202	24 455 368
- 2021	16 378 595	2 692 082	19 070 677
Темп приросту до попереднього року			
- 2018	110,562	107,846	110,123
- 2019	112,279	112,646	112,337
- 2020	135,192	99,345	129,498
- 2021	117,373	120,576	117,763
Зміни за період аналізу			
Абсолютна зміна	54 480 172	4 934 819	59 414 991
Відносна зміна, %	196,981	145,522	188,657

На рисунку 2.4 побудуємо діаграму та проаналізуємо динаміку змін основних складових пасивів.

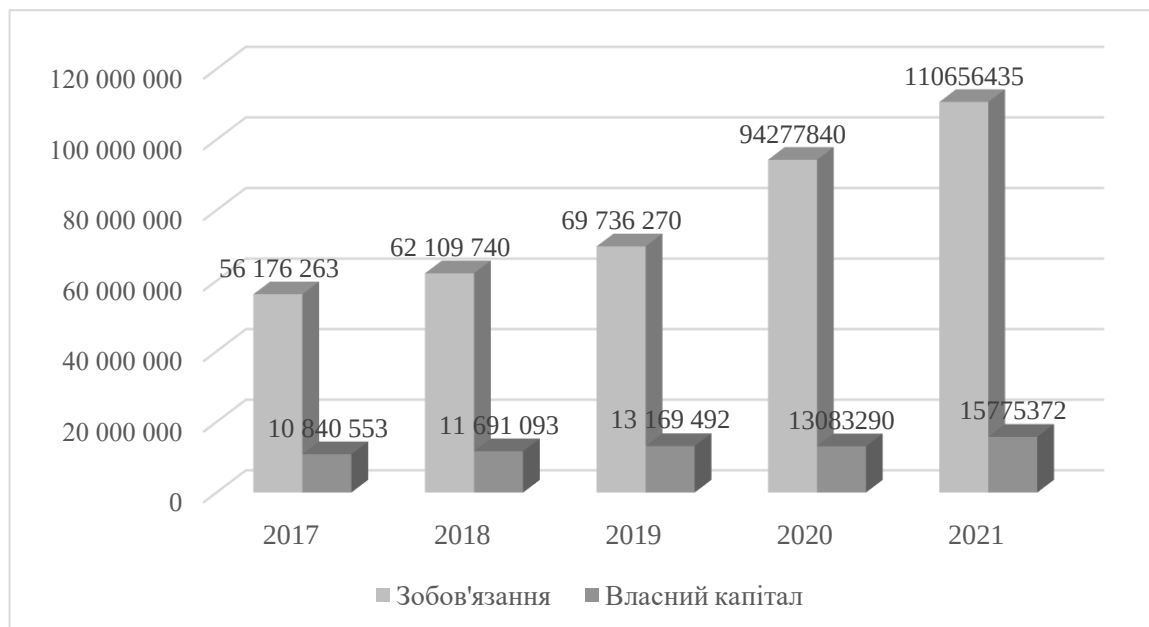

Рисунок 2.4 - Динаміка основних складових пасиву балансу АТ «Райффайзен банк» за 2017-2021 рр.

Згідно таблиці 2.5 можна зробити висновки, що усі показники мали відповідний темп приросту. Протягом аналітичного періоду, тобто починаючи з 2017 до 2021 року зобов'язання банку збільшились на 96,981%, що в грошовому значенні складає 54 480 172 тис грн. Власний капітал збільшився на 4 934 819 тис грн, що у відсотках складає збільшення на 45,522%. В сукупності пасиви Райффайзен банку за 5 років збільшився на 88,657%, тобто на 59 414 991 тис грн.

Аналізуючи отримані результати можна підкреслити, що тільки у 2020 році власний капітал зменшився на 86 202 тис грн, а далі як зобов'язання так і власний капітал банку тільки збільшувався кожного наступного року.

Для детального розуміння економічної ситуації в банку проаналізуємо основні фінансово-економічні показники.

Аналізуючи динаміку фінансових результатів АТ «Райффайзен банк» проведемо аналіз основних економіко-фінансових показників в динаміці за 2017-2021 рр. Активи АТ «Райффайзен банк» у 2017-2021 рр. наведені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Активи АТ «Райффайзен банк» у 2017-2021 рр., тис грн.

Показник	Грошові кошти та їх еквіваленти	Заборгованість кредитних установ	Кредити клієнтам	Інвестиції в цінні папери	Інші активи	Всього активи
- 2017	10297228	8032433	37348686	5925271	5413198	67016816
- 2018	10362053	7630836	47317516	3455556	5034872	73800833
- 2019	13542570	10176266	47487375	5149422	6550129	82905762
- 2020	15765353	25623326	45840195	14766876	5365380	107361130
- 2021	25761762	11066989	68323518	14819831	6459707	126431807
Абсолютний приріст до попереднього року						
- 2018	64825	-401597	9968830	-2469715	-378326	6784017
- 2019	3180517	2545430	169859	1693866	1515257	9104929
- 2020	2222783	15447060	-1647180	9617454	-1184749	24455368
- 2021	9996409	-14556337	22483323	52955	1094327	19070677
Темп приросту до попереднього року						
- 2018	100,63	95,00	126,69	58,32	93,01	110,12
- 2019	130,69	133,36	100,36	149,02	130,10	112,34
- 2020	116,41	251,79	96,53	286,77	81,91	129,50
- 2021	163,41	43,19	149,05	100,36	120,40	117,76
Зміни за період аналізу						
Абс. відх.	15464534	3034556	30974832	8894560	1046509	59414991
Відн. відх.,%	250,18	137,78	182,93	250,11	119,33	188,66

Основою здійснення господарської діяльності кожного підприємства є активи. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи - ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому [37].

Отже, для таблиці 2.6 було взято найбільші статті балансу активів та проаналізовано їх динаміку за останні 5 років, згідно отриманих даних можна зробити такі висновки.

За період аналіз усі показники мали темп приросту, найбільше збільшення мають грошові кошти та їх еквіваленти, які за 2017-2021 роки збільшились у 2,5 рази, а саме на 15464534 тис грн. Наявність і зміна обсягу та частки грошових коштів і їх еквівалентів є відображенням платоспроможності підприємства. Грошові кошти — наймобільніша частина оборотних засобів;

Заборгованість кредитних установ за період аналізу зросла на 3034556 тис грн, що у відсотковому значенні сягає збільшенню на 37,78%. У 2018 та у 2021 роках показник мав зниження, а саме на 5% та 56,81% відповідно.

Кредити клієнтам збільшились на 82,93%, що у грошовому вираженні складає збільшення на 30974832 тис грн;

Інвестиції в цінні папери збільшились у 2,5 рази, тобто збільшення на 8894560 тис грн, АТ «Райффайзен банк» інвестував в такі цінні папери як ОВДП, Акції українських підприємств та Казначейські облігації США (окрім 2021 року). Найбільше у облігації внутрішніх державних позик України;

Усі інші активи АТ «Райффайзен банку» збільшились за 2017-2021 роки на 19,33%, тобто на 1046509 тис грн;

Сукупні активи за період аналізу збільшились на 59414991 тис грн, більш детально ознайомитись з динамікою можна на рисунку 2.5.

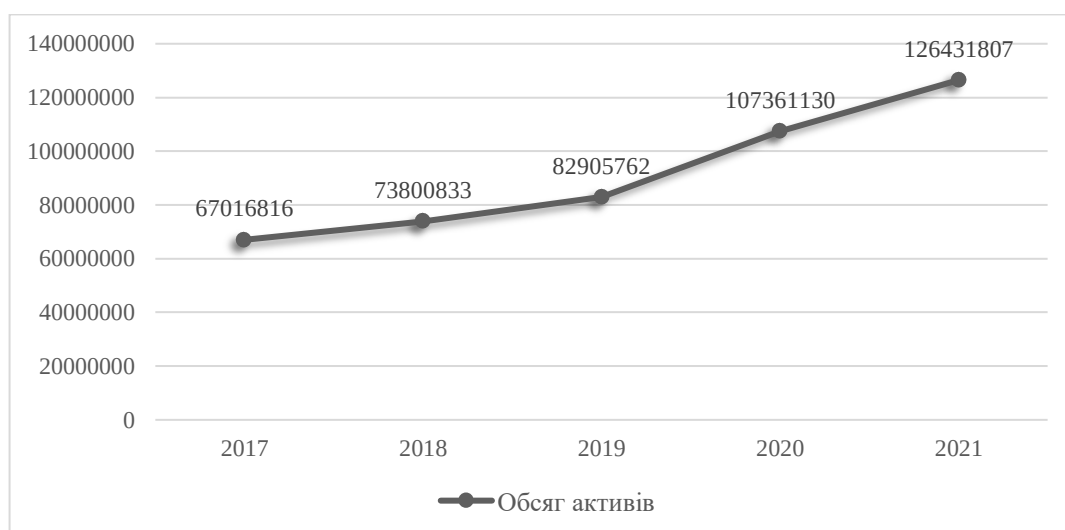

Рисунок 2.5 - Динаміка обсягу активів АТ «Райффайзен Банк» за 2017-2021 рр., тис грн.

Збільшення загального обсягу активів банку свідчить про активний розвиток банківської установи.

Велике значення при аналізі фінансового станку комерційного банку мають відносні показники банку на макрорівні: це рентабельність активів та капіталу

Основні показники, які характеризують рентабельність діяльності банків це ROA та ROE. Проаналізуємо динаміку показників рентабельності в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 - Динаміка показників рентабельності АТ «Райффайзен Банк» за 2017-2022 роки

Показники	Рік				
	2017	2018	2019	2020	2021
Рентабельність активів (ROA), %	7,94	7,09	5,83	3,83	3,86
Рентабельність капіталу (ROE), %	49,07	44,78	36,71	31,44	30,92

ROA - це показник прибутковості активів банку, а ROE - прибутковість акціонерного капіталу банку. Якщо показник ROA більше з 1%, це означає, що банківська діяльність рентабельна. Оптимальне значення ROE повинно бути не менше 15%

Показник рентабельності активів для досліджуваного банку починаючи 2017 року є більшим за одиницю, що є свідченням прибуткової діяльності банку та ефективності розміщення його ресурсів. На 31.12.2021 року на одну гривню активів було отримано 3,86 грн. прибутку.

Показник рентабельності власного капіталу для банку з 2017 по 2021 рік мав позитивне значення показника, що переважало мінімальне його значення у 15 %. Тобто АТ «Райффайзен Банк» ефективно управляв власним акціонерним капіталом.

Слід відмітити, що рентабельність активів та рентабельність капіталу банку має тенденцію до зменшення показника, що в майбутньому негативно вплине на діяльність банку.

Фінансові показники діяльності банку проаналізуємо за останні 5 років в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 - Фінансові показники діяльності АТ «Райффайзен Банк» у 2017- 2021 рр., тис грн.

Показник	Рік					Відхилення	
	2017	2018	2019	2020	2021	Абс.	Відн, %
Процентні доходи	7152343	8951465	10023992	9534093	10016033	2863690	140,04
Процентні витрати	1459861	1854033	2802440	2233312	1783898	324037	122,20
Чистий процентний дохід	5692482	7097432	7221552	7300781	8232135	2539653	144,61
Комісійні доходи	3849766	4593322	5312425	5656484	6692467	2842701	173,84
Комісійні витрати	1505339	2119746	2778470	3039703	4007114	2501775	266,19
Чистий прибуток/Збиток	5319021	5234825	4834275	4112760	4877597	-441424	91,70

Згідно отриманих результатів з таблиці 2.8 можна зробити висновок, що усі показники, крім чистого прибутку, мали позитивну динаміку, а саме приріст за аналізований період.

Процентні доходи зросли за період 2017-2021 роки на 40,04%, при цьому процентні витрати збільшились на 22,20%, тобто дані збільшення теж мають позитивний характер.

Чистий процентний дохід збільшився на 2539653 тис грн., що у відсотковому значенні дорівнює збільшенню на 44,61%.

Що ж стосується комісійних доходів та витрат, то в даному випадку, збільшення витрат перевищує збільшення доходів за аналізований період,

доходи збільшилися на 73,84%, а витрати на 166,19%, але комісійні доходи цілком покривають комісійні витрати.

Чистий прибуток в порівнянні з 2017 роком зменшився на 8,3%, тобто на 441424 тис грн.. Починаючи з 2017 року показник тенденцію до зменшення, дану динаміку можна спостерігати на рисунку 2.6.

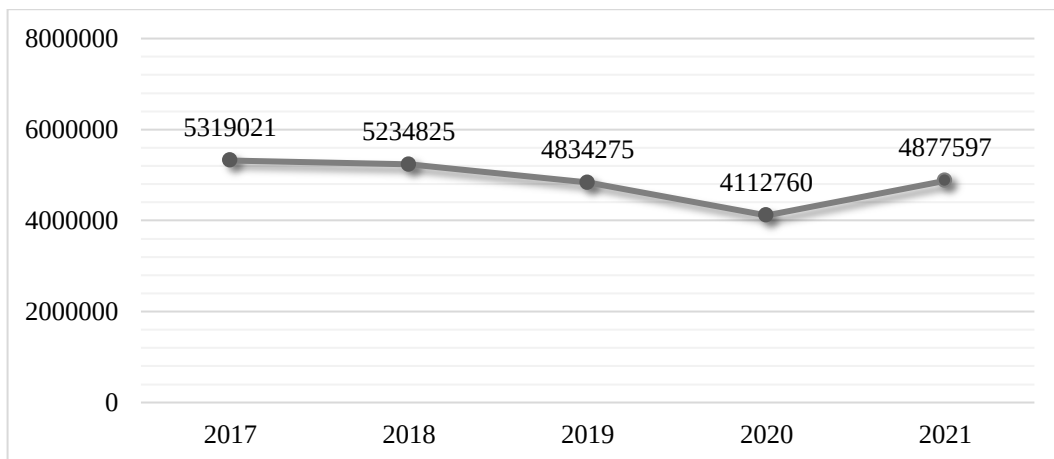

Рисунок 2.6 - Динаміка змін чистого прибутку АТ «Райффайзен Банк» за 2017- 2021 рр., тис грн.

Аналізуючи даний рисунок можна зауважити, що зниження показника відбувається з 2017 до 2020 року, а вже у 2021 році чистий прибуток збільшився на 764837 тис грн.. Однією з причин зменшення чистого прибутку є формування резервів під очікувані збитки. Згідно динаміки суттєве зниження спостерігається з 2019-2020 роки, саме в період COVID-2019, тому формування даних резервів є оптимальним рішенням не тільки для АТ «Райффайзен Банк», а й для більшості банків України.

2.3 Аналіз ефективності депозитної політики АТ «Райффайзен Банк».

Діяльність банківських установ ґрунтується на певних принципах. . Серед них особливе значення має принцип ефективного використання залучених

ресурсів. Відповідно до цього принципу залучені кошти мають бути не лише збережені, але й повернені з надбавкою (депозитний відсоток), яка становить частку загального приросту авансованої вартості (позичкового відсотка). Останнє є важливим для оцінки ефективності, оскільки своєчасне погашення позики може відбутися, навіть якщо позика не використана.

Депозитні ресурси є основним джерелом фінансування. Здатність банку підтримувати ліквідність та отримувати необхідний обсяг доходів і прибутків залежить від об'єму, видів, структури та ціни залучення ресурсів. Саме це зумовлює актуальність дослідження методичних підходів до оцінки ефективності депозитної політики.

Слід зазначити, що питання ,які визначають ефективність депозитної політики, та й сама теорія сутності депозитної політики, до теперішнього часу не знайшла відповідного відображення у наукових працях вітчизняних економістів. В першу чергу вивчаються та пропонуються показники, що відображають ефективність окремих напрямів депозитної діяльності банків [38].

Для визначення ефективності депозитної політики банку пропонується оцінити 4 основні етапи аналізу, які представлені на рисунку 2.7.

Рисунок 2.7 - Етапи оцінки ефективності депозитної політики банку

На I етапі доцільним є проведення аналізу динаміки обсягу депозитів та кредитів. При цьому депозитну політику можна характеризувати як ефективну у разі виконання наступної умови:

$$\text{Обсяг кредитів (К}_p\text{)} \geq \text{Обсягу депозитів (Д)} \quad (2.1)$$

Проведемо вище зазначений аналіз на прикладі АТ «Райффайзен Банк» за період 2017-2022 рр., та побудуємо аналогічну таблицю.

Таблиця 2.9 - Динаміка обсягу депозитів та обсягу кредитів за 2017-2022 рр. АТ «Райффайзен Банк»

Показник	Рік					Абсолютне відхилення
	2017	2018	2019	2020	2021	
Обсяг кредитів	45381119	54948352	57663641	71463521	79390507	34009388
Обсяг депозитів	52272275	58359863	66696513	88113614	107129332	54857057

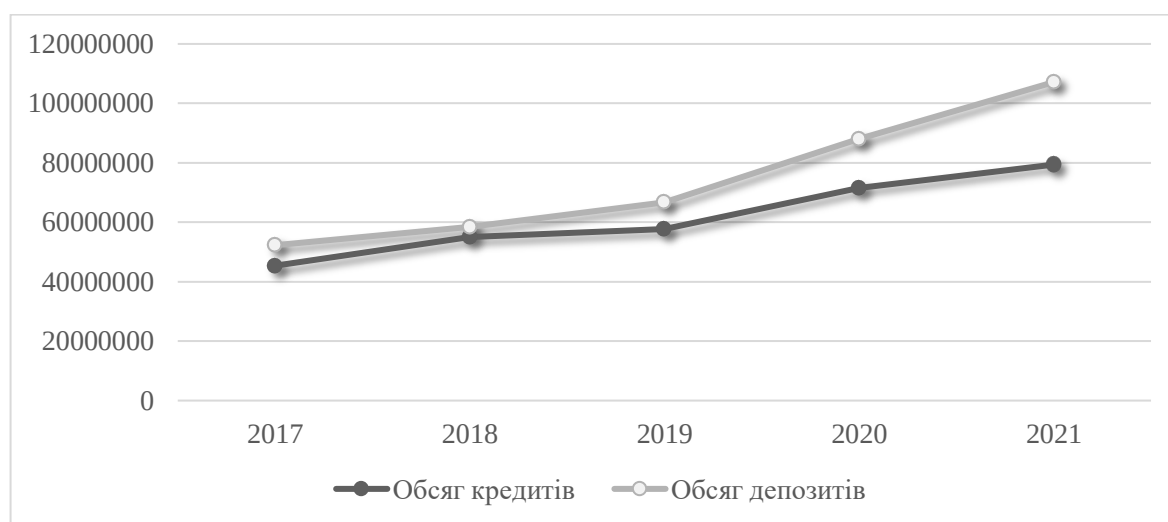

Рисунок 2.8 Динаміка обсягу депозитів та обсягу кредитів АТ «Райффайзен Банк».

Як бачимо, починаючи з 2017 року обсяг зобов'язань за депозитами перевищує обсяг кредитів. З одного боку, перевищення обсягу притоку коштів на депозити над обсягами кредитування свідчить про підвищення довіри до банку як фізичних, так і юридичних осіб. Проте з іншого боку, це свідчить про наявність «неробочих ресурсів», унаслідок чого, банк не отримує достатньо

прибутку для покриття зобов'язань по депозитам, що впливає на фінансову стійкість банку. Отже, враховуючи умову 1, можна стверджувати, що депозитна політика АТ «Райффайзен Банк», починаючи з 2017 року є неефективною.

На II етапі проаналізуємо динаміку ставок за депозитами в порівнянні з іншими банками в таблиці 2.10 та 2.11. Для аналізу обрано найбільші банки України, які включені до переліку НБУ, як системно важливі банки.

Системно важливий банк - банк, діяльність якого впливає на стабільність усієї банківської системи.

Національний банк щороку визначає системно важливі банки та здійснює посилений нагляд за ними. Підвищена увага регулятора до діяльності системно важливих установ необхідна для збереження фінансової стабільності [39].

Таблиця 2.10 - Аналіз динаміки ставок за депозитами для фізичних осіб АТ «Райффайзен Банк» в порівнянні з конкурентами на 01.01.2022 рік, %

Банк	Термін вкладу			
	3 міс.	6 міс.	9 міс.	12 міс.
Райффайзен Банк	5,88	6,88	—	6,30
ПриватБанк	4,50	5,50	6,00	5,75
УКРГАЗБАНК	12,00	11,40	13,85	13,40
УНІВЕРСАЛ БАНК	4,25	5,75	—	6,75

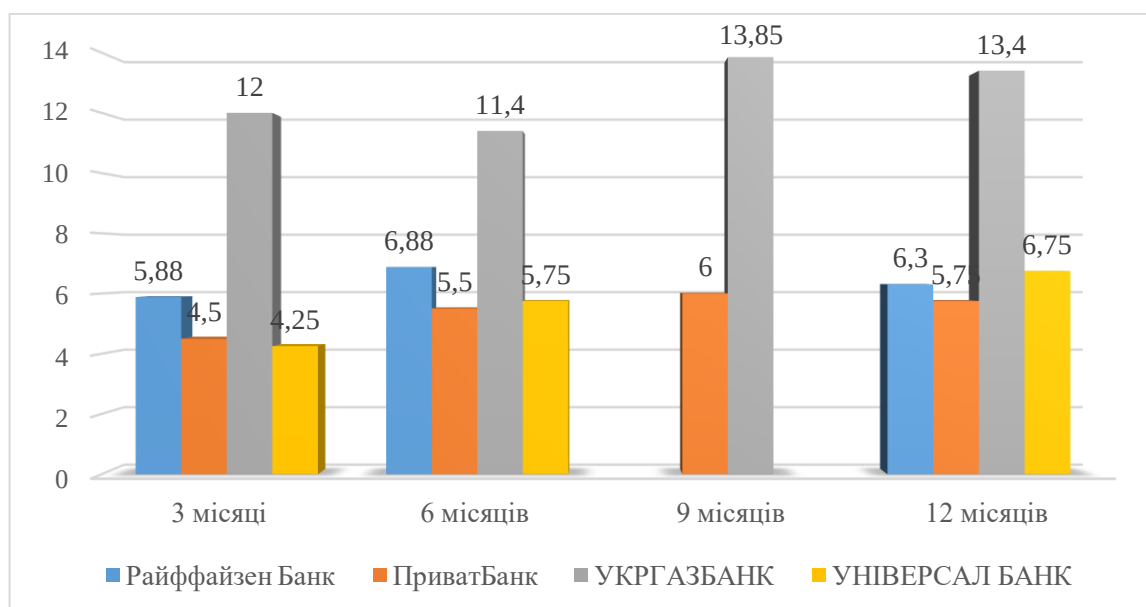

Рисунок 2.9 - Динаміка ставок за депозитами для фізичних осіб АТ «Райффайзен Банк» в порівнянні з конкурентами на 01.01.2022 рік, %.

В таблиці 2.10 аналізуються середні ставки за депозитами фізичних осіб в національній валюті. Слід зазначити, що у АТ «Райффайзен Банк» та у АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» відсутні терміни вкладу депозитів для фізичних осіб на 9 місяців, це можна спостерігати і на рисунку 2.9.

При аналізі ставок за депозитами для фізичних осіб АТ «Райффайзен Банк» займає середні позиції, ставки не найменші серед конкурентів та не занадто великі. Найбільші банки не мають проблем з ліквідністю, тож не поспішають змінювати ставки за депозитами та робити їх високими.

Хоча вкладникам вигідно відкривати депозити з високими відсотковими ставками, щоб при закінченні терміну вкладу отримати більший прибуток, але на вибір впливають і інші чинники. Так, наприклад, вкладник повинен звертати увагу на такі параметри як популярність банку, його надійність, зручність сервісу та фінансовий стан. В деяких випадках, при надто завеликих ставках по депозитам можна спостерігати майбутнє банкрутство банку.

В наступній таблиці проаналізуємо динаміку ставок за депозитами для юридичних осіб.

Таблиця 2.11 - Аналіз динаміки ставок за депозитами для юридичних осіб АТ «Райффайзен Банк» в порівнянні з конкурентами на 01.01.2022 рік, %

Банк	Термін вкладу			
	3 міс.	6 міс.	9 міс.	12 міс.
Райффайзен Банк	5,00	5,45	6,25	5,27
ПриватБанк	3,00	4,00	5,00	5,00
УКРГАЗБАНК	9,00	9,00	9,00	9,00
УНІВЕРСАЛ БАНК	7,75	8,25	8,63	8,92

Слід зазначити, що аналіз проводиться по середнім ставкам за депозитами для юридичних осіб в національній валюті. АТ «Райффайзен Банк» і в даному випадку займає середні позиції серед своїх конкурентів по рівню ставок. Найбільші депозитні ставки для юридичних осіб надає ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК» 9% для всіх короткострокових термінів вкладу, найменші - АТ КБ «ПриватБанк», ставки якого коливаються в залежності від терміну, від 3-5%. АТ «Райффайзен

Банк» займає 3 місце серед даних конкурентів, банк надає депозити юридичним особам в залежності від терміну з 5-6,25%, найбільше значення процентної ставки спостерігається на терміні 9 місяців. Більш привабливими за ставки від АТ «Райффайзен Банк» є ставки від АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», згідно динаміки з таблиці 2.11 та рисунку 2.10 можна спостерігати приріст в залежності від збільшення терміну депозиту.

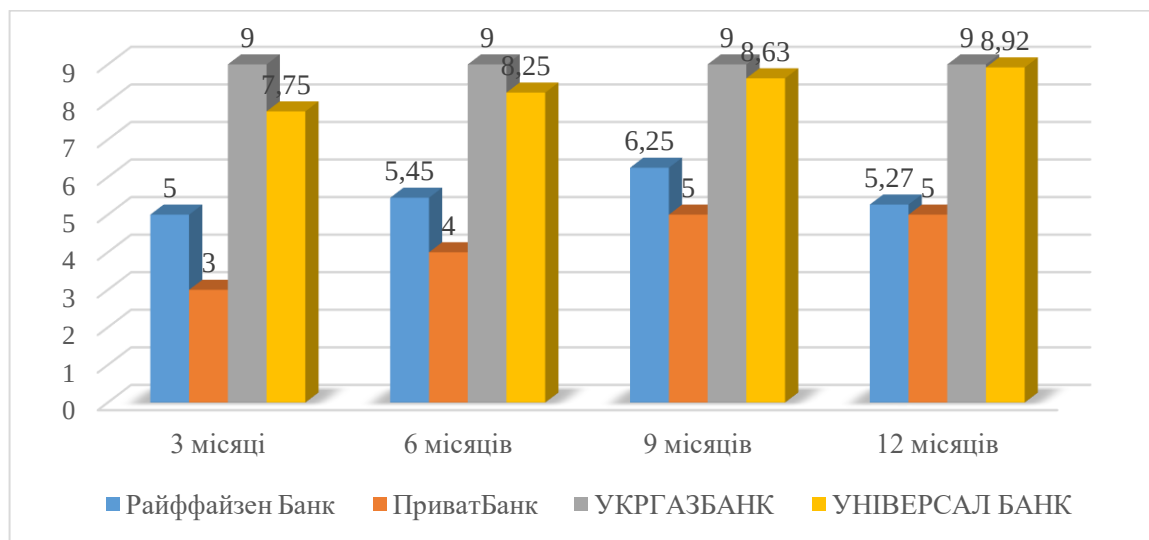

Рисунок 2.10 - Динаміка ставок за депозитами для юридичних осіб АТ «Райффайзен Банк» в порівнянні з конкурентами на 01.01.2022 рік, %.

Під час оцінки ефективності депозитної діяльності банку, важливим є й III етап, що передбачає аналіз співвідношення обсягів депозитів за строками.

Проведемо аналіз депозитів АТ «Райффайзен Банк» за строками користування в таблиці 2.12. Вже відомо з класифікації банківських депозитів (таблиця 1.1), що за строками користування депозити поділяються на строкові депозити та депозити до запитання (на вимогу).

Таблиця 2.12 - Аналіз співвідношення обсягів депозитів за строками користування АТ «Райффайзен Банк» за 2017-2021 роки

Показник	Рік					
	2017	2018	2019	2020	2021	Відхилення
Строкові депозити	10381245	14179787	15267697	8037879	9732562	-648683
Депозити до запитання	41891030	56880076	51428816	80075735	97396770	55505740

Побудуємо діаграму для більш детального ознайомлення зі змінами за період аналізу на рисунку 2.11.

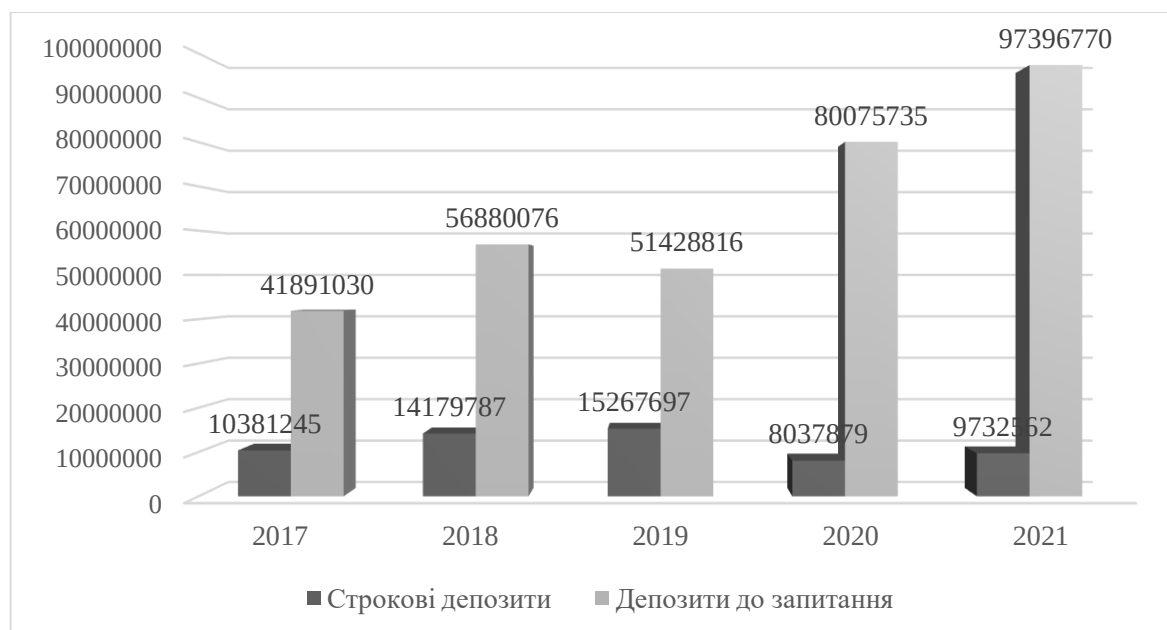

Рисунок 2.11 - Аналіз співвідношення обсягів депозитів за строками користування АТ «Райффайзен Банк» за 2017-2021 рр..

На рисунку 2.11 можна спостерігати коливання обох показників. Обсяг депозитів до запитання з 2017 до 2018 року зростав, але у 2019 році відбувся спад, потім ситуація покращилась і показник суттєво зростав до 2021 року. Що ж до обсягу строкових депозитів, то в даному випадку зростання показника відбувається до 2019 року, спад у 2020 році та невелике збільшення у 2021 році.

Згідно отриманих даних можна стверджувати, що в АТ «Райффайзен Банк» за період аналізу строкових депозитів значно менше ніж депозитів до запитання. Це можна пояснити перевагою депозитів до запитання для вкладників - у будь-який момент на першу вимогу банк зобов'язаний повернути вкладнику його гроші, також у будь-який момент вкладник може поповнити рахунок на будь-яку суму.

Наступний етап аналізу передбачає розрахунок ряду показників, використання яких дає можливість провести всебічний аналіз депозитної діяльності банку (таблиця 2.13).

Таблиця 2.13-Показники ефективності депозитної політики банку

Назва показника	Формула розрахунку	Економічний зміст	Норматив
Генеральний коефіцієнт надійності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Зобов'язання банку}}$	Рівень залежності банку від залучених коштів.	Не менше 5%
Коефіцієнт фінансового важеля	$\frac{\text{Зобов'язання банку}}{\text{Капітал}}$	Співвідношення зобов'язань банку й капіталу, розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку.	У межах 1-20 разів
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$\frac{\text{Високоліквідні активи}}{\text{Поточні пасиви}}$	Здатність банку своєчасно виконувати свої зобов'язання за рахунок високоліквідних активів.	>20%
Ефективність операцій з процентними коштами	$\frac{\text{Процентні доходи}}{\text{Процентні витрати}}$	Збалансованість процентних операцій банку.	>1
Рівень процентної маржі (чиста процентна маржа)	$\frac{\% \text{ доходи} - \% \text{ витрати}}{\text{Активи}}$	Характеризує ефективність процентної політики. Чим значення вище, тим краще.	не менше 5%
Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань	$\frac{\text{Кредити}}{\text{Зобов'язання}}$	Агресивність (ризиковість) кредитної політики банку.	Оптимальним є таке значення: 0,53-0,90; >0,90 свідчить про низьку кредитну стійкість;
Крос-коефіцієнт	$\frac{\text{Сумарні зобов'язання}}{\text{Робочі активи (кредити)}}$	Визначає надійність банку. Банк повинен мати зобов'язань утричі більше, ніж ризикових (робочих) активів.	Не менше 3

Отже, використаємо вище зазначені показники для оцінки ефективності депозитної політики в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 - Показники ефективності депозитної політики АТ «Райффайзен Банк» за 2017-2021 роки

Показники	Рік					Відхилення
	2017	2018	2019	2020	2021	
Генеральний коефіцієнт надійності, %	19,30	18,82	18,88	13,88	14,26	-5,04
Коефіцієнт фінансового важеля	5,18	5,31	5,30	7,21	7,01	1,83
Коефіцієнт миттєвої ліквідності, %	18,33	16,68	19,42	16,72	23,28	4,95
Ефективність операцій з процентними коштами	4,99	4,81	3,70	4,03	5,51	0,52
Чиста процентна маржа,%	8,72	9,35	8,80	6,63	6,30	-2,42
Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань	0,81	0,88	0,83	0,76	0,72	-0,09
Крос-коефіцієнт	1,24	1,37	1,21	1,32	1,39	0,16

Побудуємо відповідно таблиці 2.14 діаграми на рисунках 2.12, 2.13, щодо динаміки змін показників.

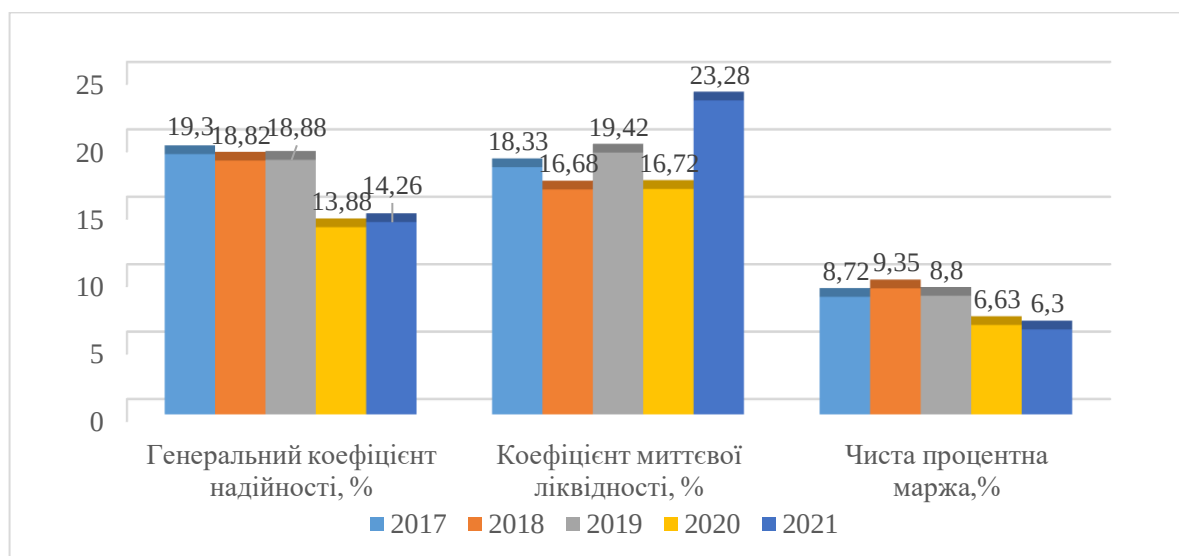

Рисунок 2.12 - Динаміка змін показників ефективності депозитної політики АТ «Райффайзен Банк» за 2017-2021 рр..

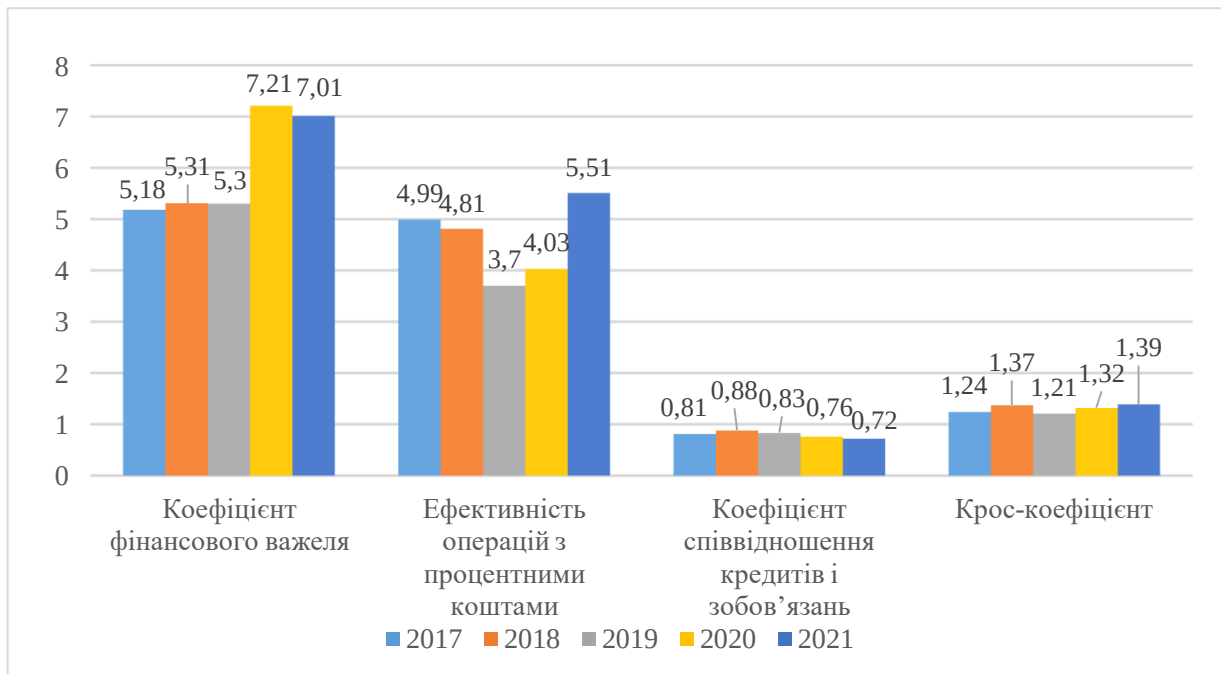

Рисунок 2.13 - Динаміка змін показників ефективності депозитної політики АТ «Райффайзен Банк» за 2017-2021 рр..

Згідно розрахунку показників оцінювання ефективності депозитної політики АТ «Райффайзен Банк» можна зробити наступні висновки. Показник генерального коефіцієнта надійності, який демонструє рівень захищеності залучених коштів власним капіталом банку, за період аналізу зменшився на 5,04%. Отже, починаючи з 2019 року, коли значення показника становило 18,88% почався спад, спричинений збільшенням зобов'язань АТ «Райффайзен Банк». Не дивлячись на негативну тенденцію до зменшення показника, нормативне значення у 5% виконується.

Коефіцієнт фінансового важеля показує здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку. За період цей показник коливався від 5,18 до 7,1, що демонструє зважену депозитну політику банку. За період аналізу коефіцієнт зростає та значне зростання коефіцієнта фінансового важеля у 2020 році вказує на зниження фінансової стійкості банку й, відповідно, ризикову депозитну політику.

АТ «Райффайзен Банк» протягом періоду з 2017-2020 роки не дотримувався обов'язкового економічного показника миттєвої ліквідності банку

(не менше 20%), що говорить про нездатність банку своєчасно виконувати свої зобов'язання за рахунок високоліквідних активів. Але, у 2021 році показник миттєвої ліквідності банку збільшився до 23,28%, що вказує на підвищення ефективності його депозитної політики.

Показник ефективності операцій з процентними коштами, який відображає ступінь покриття відсоткових доходів АТ «Райффайзен Банк» його відсотковими витратами, протягом перших трьох років мав незначне зменшення, але вже у 2020 році почав збільшуватись. Рекомендоване значення перевищував на протязі всього періоду, що свідчить про значний фінансовий результат від розміщення залучених коштів.

Чиста процентна маржа характеризує ефективність процентної політики банку. Перевищення рекомендованого значення є позитивним для банку. Отже, показник за весь період перевищував норматив, але з 2018 до 2021 року спостерігається спад. До зменшення процентної маржі приводять зниження процентних ставок за кредитами, подорожчання ресурсів, скорочення частки дохідних активів, хибна процентна політика. Не дивлячись на це, процентна політика банку в ці роки була ефективною.

Згідно думки експертів, оптимальне значення коефіцієнта співвідношення кредитів та зобов'язань банку має становити від 0,53 до 0,90. За весь період аналізу з 2017-2021 роки показник знаходиться в граничному значенні, що є позитивним для банку. Результати розрахунку також показали, що в АТ «Райффайзен Банк» значення цього показника зменшилось з 0,88 до 0,72, що вказує на зниження агресивності кредитної політики й стабільну кредитну стійкість банку.

Підсумовуючи, можна зазначити, що динаміка показників депозитної діяльності АТ «Райффайзен Банк» протягом аналізованого періоду не дає змогу однозначно охарактеризувати ефективність його депозитної політики.

Висновок до другого розділу

В другому розділі проводився аналіз депозитного ринку України. На початку, досліджувалась депозитна політика в умовах форс-мажорних обставин, таких як пандемія COVID-2019. Згідно з аналізу було виявлено, що пандемія вплинула на світові фінансові ринки, але навіть при тому, що банківські установи очікували вплив депозитних коштів відбулась протилежна ситуація. В більшості країн обсяги залучених депозитів зросли, вкладники вирішили, що депозити це більш безпечним інструментом вкладень заощаджень. Дивлячись на зростання депозитних коштів протягом 2017-2020 років можна зробити висновок, що довіра населення до банківського сектору почала зростати, вкладники навіть в кризових умовах довіряють свої гроші банкам.

При аналізі загальної ситуації на депозитному ринку України, особливого значення набув рейтинг банківських установ, яким найбільше довіряють вкладники. Так, найкращі показники у АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк», вони займають лідерські позиції, серед банків з іноземним капіталом можна виділити АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк» та АТ «ОТП БАНК».

Згідно офіційної статистики НБУ було складено рейтинг найбільших банків України щодо вкладів фізичних осіб та юридичних осіб. Було виявлено, що для фізичних осіб найбільшу довіру викликає АТ КБ «ПриватБанк» та досліджено причини такої довіри. Що ж до юридичних осіб, то в даному випадку займав перше місце в рейтингу - АТ АБ «УКРГАЗБАНК».

В розділі проводився аналіз зміни банківських установ за 10 років та виявлено, що їх кількість за період аналізу суттєво зменшилась. Причини та наслідки були досліджені.

Наступним проводився аналіз діяльності АТ «Райффайзен Банк». Була описана характеристика його діяльності та також аналізувався фінансовий стан банку. Проводився аналіз протягом останніх 5 років таких складових як пасиви та активи банку, з цього аналізу спостерігається приріст усіх складових. Також

аналізувалась рентабельність діяльності банку, при якій було визначено прибутковість діяльності банку та ефективне управління власним акціонерним капіталом. В даній роботі проводився й аналіз фінансових показників при якому було визначено позитивну динаміку майже усіх показників.

Останньою темою даного розділу був аналіз депозитних операцій АТ «Райффайзен Банк». Він проходив таким чином:

- Визначено 4 основні етапи оцінки ефективності депозитної діяльності банку;
- По кожному з етапів проводився аналіз основних показників, які вказують на ефективність депозитної політики банку;
- Поставлена оцінка та зроблені висновки.

Згідно дослідження не можливо цілком точно оцінити ефективність депозитної політики, отримані результати є неоднозначними, хоча більшість показників вказує на ефективну депозитну політику, але при цьому спостерігаються зменшення деяких показників, що в майбутній перспективі може негативно вплинути на діяльність депозитної політики АТ «Райффайзен Банк».

3 Підвищення ефективності депозитної політики банку шляхом активізації залучення всіх компонентів клієнтського капіталу

3.1 Моделювання впливу клієнтського капіталу на доходи банківських установ

Віддавна відомо, що поведінка населення може формувати злети і падіння показників економічного розвитку. Це стосується не лише виробництва та попиту продукції, а й сфери фінансових послуг, без якої на сьогодні неможливо уявити економіку жодної країни. Економіка - цілісна система, в якій реалізуються економічні операції з виробництва, обміну, розподілу ресурсів, товарів та послуг. У випадку, коли у функціонуванні якоїсь із підсистем відбувається збій, це неодмінно вплине на економіку загалом. Однак найбільш уразливою від раптових кон'юнктурних змін є саме фінансова сфера країни, головною задачею якої є перерозподіл ресурсів між секторами економіки. Банківська система може потерпати від «знекровлення» або, навпаки, стрімкого «наводнення»: її стан може приховувати такі негативні прояви, як дефіцит активів чи надлишок зобов'язань. У відповідь на це споживачі сфери фінансових послуг можуть відреагувати поведінкою, для якої можна добрати такі дефініції, як «ігнорування та байдужість», «стриманість та очікування», «втеча», «ажіотаж», «голод» тощо. Однак зі світового досвіду відомо, що поведінка населення може бути водночас і відповіддю, і фактором змін в економіці. На нашу думку, саме поведінка населення як реагента та фактора змін у наповненні фінансової системи України ресурсами є актуальною.

У сучасних умовах розвитку банківської системи України важливими стратегічними завданнями банківських установ у контексті підвищення ефективності їх діяльності є формування надійних взаємозв'язків з клієнтами; утримання існуючих та активне залучення нових клієнтів; формування стійкої ресурсної бази; ефективне управління клієнтським капіталом. Клієнтський

капітал банку створює капітал взаємовідносин з клієнтами. Ця частина капіталу пов'язана зі становищем банку на фінансовому ринку, його зв'язками з клієнтами і партнерами, які йому вдалося встановити. У цьому контексті клієнтський капітал банку розглядається як «додаткова цінність, яку отримує установа внаслідок пропозиції клієнту вигідних умов співробітництва і формування на цій основі довгострокових взаємовідносин з ним» [1, с. 54]. Більш змістовне наповнення має визначення клієнтського капіталу як «суми всіх взаємовідносин з клієнтами, визначених глибиною (проникнення), шириною (охоплення і частка ринку) і рентабельністю взаємовідносин установи з усіма її клієнтами» [40, с. 38].

Для аналізу впливу клієнтського капіталу банку на його доходи доцільно використовувати економіко-математичні методи моделювання взаємозв'язків, оскільки сучасна економічна діяльність господарюючих суб'єктів неможлива без оцінки зв'язків між різними чинниками та результативними показниками.

Таблиця 3.1 - Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу впливу фактора клієнтського капіталу на формування банківських доходів

Банк	сума загальних доходів банківської установи за рік (Y), млн грн.	сума залучених депозитів клієнтів банківської установи (X), млн грн;
АТ КБ «ПриватБанк»	33491240	231386
ПАТ «Ощадбанк»	7663155	198809
ПАТ «Укрексімбанк»	2928705	75340
АБ «Укргазбанк»	4348811	103553
АТ «Райффайзен Банк»	10765083	66616
АТ «УкрСиббанк»	6400679	44356
ПАТ «ПУМБ»	6214884	42554
ПАТ «Альфа Банк»	7718734	59281
ПАТ «Південний»	2101502	19601
ПАТ «ОТП Банк»	4527107	35179
ПАТ «А-Банк»	1515440	5168
ПАТ «Форвард»	313846	1678
ПАТ «Універсал Банк»	2108122	14339
ПАТ «Банк Восток»	929719	8892
ПАТ «Ідея Банк»	1441489	4125

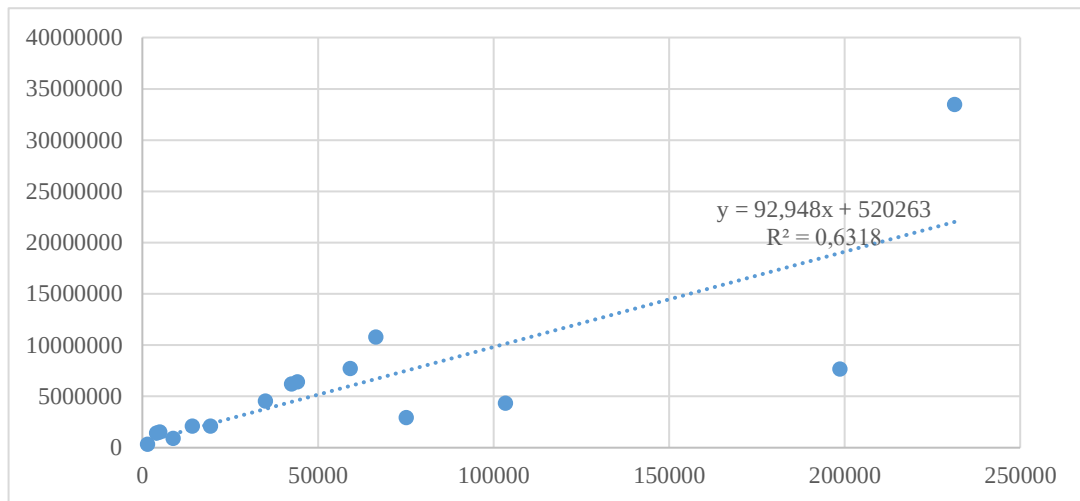

Рисунок 3.1 - Результати кореляційно-регресійного аналізу доходів банківських установ

Реалізація кореляційно-регресійного аналізу здійснювалася в редакторі MS Excel за таким алгоритмом. На першому етапі для встановлення тісноти зв'язку між результативним показником та всіма відібраними в ході теоретичного аналізу факторами за допомогою інструменту аналізу «Кореляція» попередньо визначено коефіцієнт парної кореляції (0,795). Результати показали наявність тісного зв'язку між фактором та результативним показником.

На другому етапі шляхом застосування інструменту аналізу «Регресія» побудовано попередню регресійну модель і здійснено оцінку рівня значущості факторів.

Оскільки значення коефіцієнта кореляції R наближається до 1, то модель відображає тісний зв'язок між досліджуваним результативним показником і факторами, що до неї увійшли.

Отже, регресійна модель, що відображає залежність доходів банків від суми залучених депозитів клієнтів банківської установи, має вигляд: $Y = 520263 + 92,948 \cdot x$

Таким чином, отримана модель цілком придатна для практичного використання, і можна дати її економічну інтерпретацію.

У світі рівень довіри до фінансової системи оцінюють у різний спосіб. Але, на нашу думку, головними індикаторами залишаються обсяги депозитів у

національній та іноземній валюті, які формуються саме домашніми господарствами як кінцевими споживачами всіх продуктів і послуг. Адже за рівнем життя домашніх господарств можна судити не лише про їх потенційну здатність вкладати свої заощадження на банківські рахунки країни, але і про їх бажання та спосіб це зробити. Як слушно зазначили автори статті Шкріб Марко та Хведчук Костянтин, «якщо перевага надається іноземній валюті (доларизація активів, коли іноземну валюту використовують як засіб накопичення та збереження заощаджень), це свідчить про низьку довіру до національної валюти.

Тому зіставимо рівень доходів українців з обсягами вкладених на банківські рахунки депозитів. Зміна середньомісячної заробітної плати у розрахунку на одного штатного працівника однозначно впливає на потенційну здатність та схильність населення України до банківських збережень у гривнях (рисунок 3.2).

Таблиця 3.2 - Рівень доходів українців та обсяги вкладених на банківські рахунки депозитів

	Депозити фізичних осіб, всього по банківській системі, млн грн	Середньомісячна заробітна плата, грн	Депозити фізичних осіб, АТ "Райфайзен Банк", тис грн
1 кв 2019	518952	9629	1196584
2 кв 2019	515521	10430	1257854
3 кв 2019	517434	10732	12358325
4 кв 2019	552115	11220	15316956
1 кв 2020	610451	11006	14253682
2 кв 2020	625979	10849	11692683
3 кв 2020	649223	11750	8959339
4 кв 2020	681892	12776	8037879
1 кв 2021	687948	12835	8453633
2 кв 2021	700425	13784	7963163
3 кв 2021	688453	14194	12335165
4 кв 2021	726898	15254	9732462

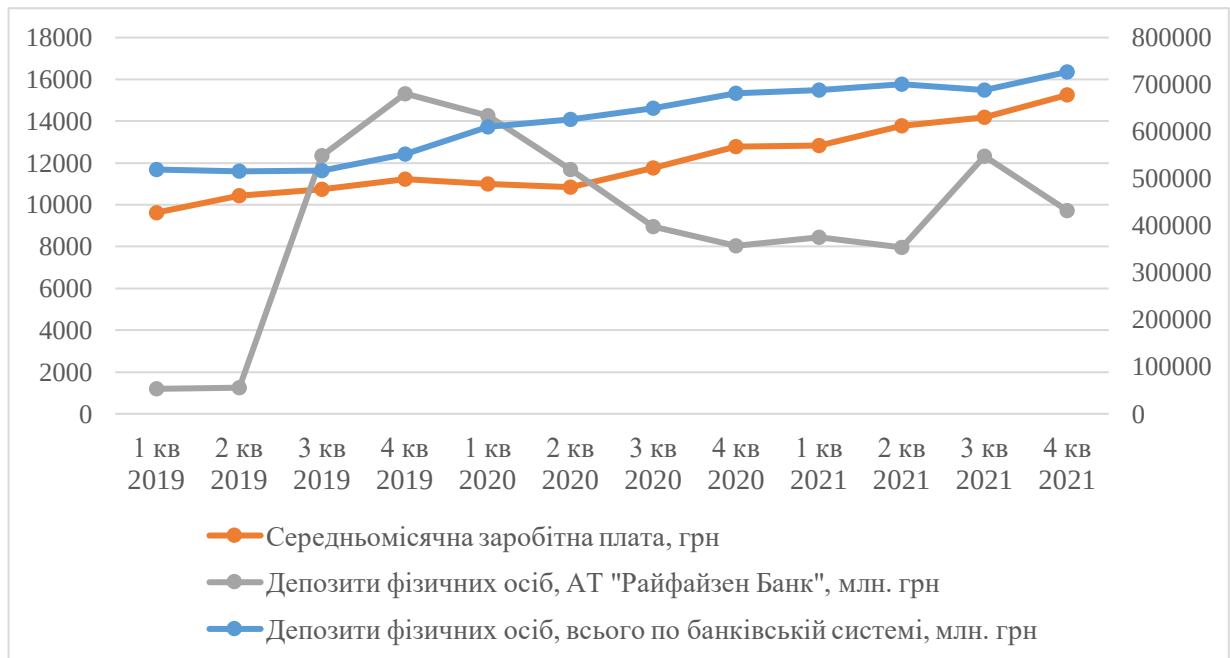

Рисунок 3.2 Динаміка обсягу депозитів та рівня середньомісячної заробітної плати

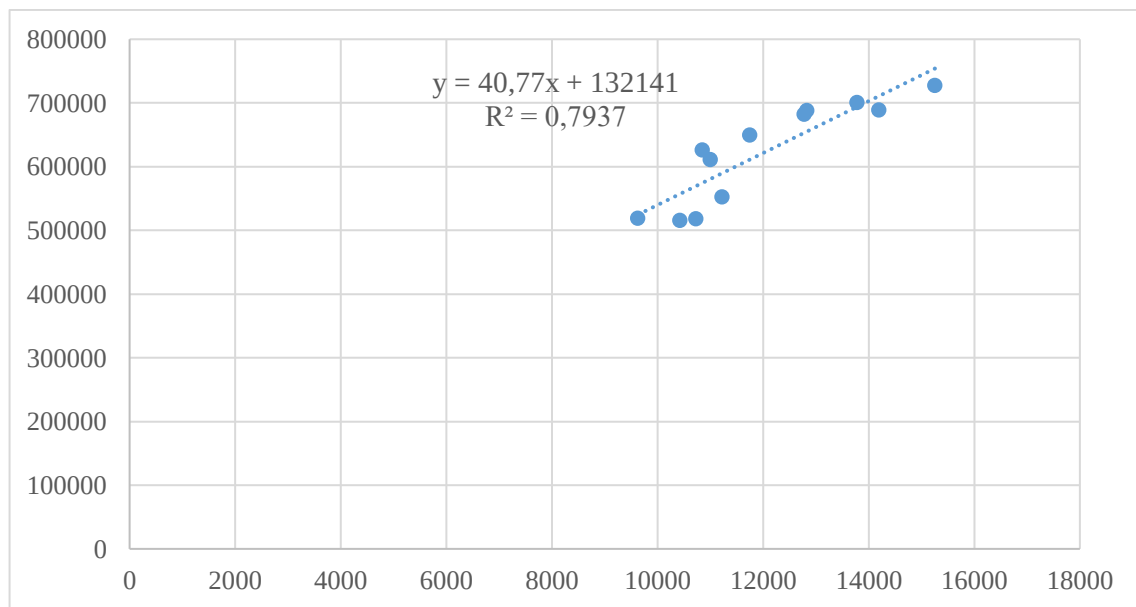

Рисунок 3.3 Залежність обсягу депозитів домашніх господарств від рівня середньо-місячної заробітної плати у доларовому еквіваленті

Висновок перший. Рівень доларизації економіки та довіри до власної грошової одиниці насправді залежать від рівня економічної стабільності в країні, лояльності до валюти інших країн та рівня життя населення. Цим також

пояснюється спад депозитних вкладень у будь-якій валюті в українській банківській системі після січня 2014 р.

Висновок другий. Існує ще один важливий фактор, який не треба зневажати. Мова іде про недооціненість української гривні, причиною чого може бути її непоширеність, неокупність чи незабезпеченість, в інших країнах. Риторичне питання: український громадянин може зберігати свої кошти у доларах, євро, франках; а чи бажає американець, швейцарець чи громадянин іншої європейської країни зберігати кошти в гривнях? Цікаво, чому? Це питання потребує подальших розвідок.

Висновок третій. Що довше населення України віддаватиме перевагу іноземним валютам, то довше власна валюта буде недооціненою в паритеті купівельної спроможності та нестійкою на внутрішньому валютному ринку.

Висновок четвертий. Саме зміна рівня доходів населення визначає зміну обсягів депозитів, у якій би валюті їх не вкладали.

3.2 Аналіз причин виникнення недовіри вкладників до вітчизняних банків

У сучасних умовах розвитку для України дедалі важливим постає питання дослідження довіри населення на всіх рівнях. Криза довіри до фінансового сектору та банків зокрема набула катастрофічного рівня, наслідком чого стало поширення тенденцій зберігання заощаджень населення поза фінансовою системою та значний обсяг тіньового сектору країни, що призводить до фінансового «голодування» реального сектору економіки та гальмування економічного зростання країни. Відтак відновлення довіри до банків вимагає ретельного аналізу та ідентифікації змістовного навантаження поняття «довіри» до банків, та подальшого виявлення основних детермінант впливу[41].

Банки - важлива ланка, яка забезпечує фінансовими ресурсами економіку. Банки не лише торгують грошима, вони є найближчими до бізнесу, знають його потреби, виступаючи водночас аналітиками ринку. На фоні нестабільної економічної ситуації в Україні, чисельних банкрутств у банківському секторі упродовж останніх років, зменшення обсягів вільних грошових ресурсів у населення та суб'єктів господарювання, рівень довіри до банків залишається невисоким [42].

Довіра є основною передумовою будь-якої фінансової операції, а отже, банківська система базується на довірі. Також довіра до банківської установи є (або має бути) двосторонньою рівністю, тобто клієнти повинні довіряти банку, а банк, своєю чергою, повинен довіряти клієнту.

Як економічна категорія, за Шаповалова [43], довіра - це неекономічний чинник, який надає впевненість у надійності економічного об'єкта, що ґрунтується на уявленні або знанні про нього і пов'язана зі здатністю передбачати чи прогнозувати дії цього об'єкта.

Л. Є. Турчин визначає довіру до банківської установи як суб'єктно-об'єктні відносини на основі впевненості учасників або потенційних учасників фінансового ринку в тому, що банківська установа виконає всі свої зобов'язання, діятиме підпорядковуючись установленим нормам і правилам ведення банківської справи, здійснюватиме прибуткову діяльність при збереженні ліквідності і мінімальних ризиках, а також забезпечить отримання доходу клієнтам та збереже їх заощадження [44, с. 92]. В результаті дослідження було виділено чотири рівні довіри до банківської установи, які зображені на рисунку 3.4.

Як висновок, довіра є важливою передумовою ефективної діяльності як окремого банку, так і банківської системи в цілому.

У спільному дослідженні українського та польського вчених - Левенте Ковач та Тарас Савченко [45] пропонують досліджувати три основних елементи довіри до банків : прозорість, якість законодавства в країні та емпірична достовірність.

Автори розглядають довіру до банків, як і в ЄС так і в Україні та пропонують власні шляхи відновлення довіри окремо для ЄС та України.

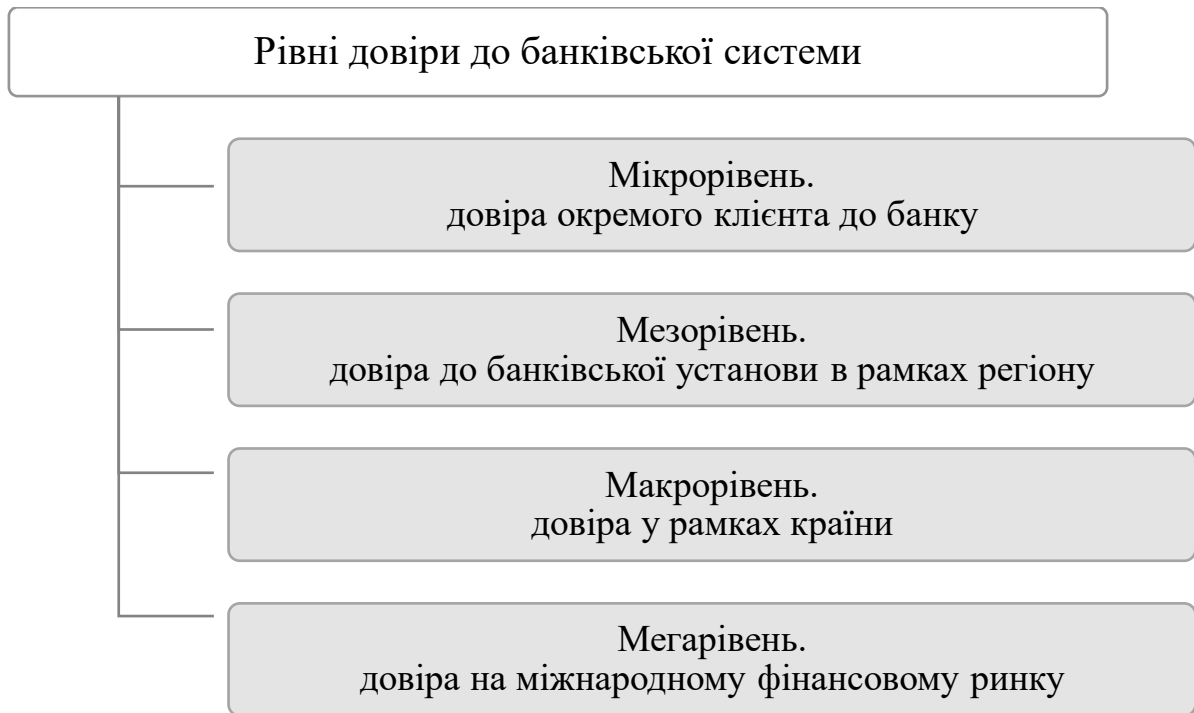

Рисунок 3.4 - Рівні довіри до банківської системи

Поняття «довіра» в теорії ринку полягає в тому, що принципал покладається на агента, котрий має діяти в його інтересах, - так розглядає довіру до банків Г. О. Панасенко [46, с. 93]. Також довіра визначається як один з ключових факторів фінансової стійкості банківського сектору. В результаті дослідження автором запропоновано розглядати відновлення довіри до банків, як один із заходів для забезпечення виконання загальнонаціональної програми реабілітації банківського сектору.

Банківській діяльності притаманна ризиковість. Вкладник, довіряючи банку свої заощадження, відкладає поняття ризику, оскільки є впевненим, що компетентність і фаховість працівників не призведуть до втрати цих коштів.

Ефективність операцій із розміщення вкладниками коштів на депозитних рахунках визначається співвідношенням їх дохідності і ризику. Ризик вкладника банку пов'язаний із можливою недоступністю коштів на вкладі внаслідок неліквідності банку. Діяльність банків на грошових ринках щодо управління активами і пасивами в національній та іноземних валютах неодмінно пов'язана з

ризиком втрати банком ліквідності, який виникає через невідповідність між термінами й обсягами погашення активів і пасивів [47]. Ризик втрати банком ліквідності проявляється як балансовий ризик ліквідності, ризик ліквідності ринку, системний ризик [48].

Розглянемо фактори, які негативно впливають на довіру населення до банківської системи:

- Банкрутство банків;

Як було зазначено в попередньому розділу, кількість комерційних банків за останні роки суттєво зменшились. У 2014 році нараховувалось 180 банків, а вже у квітні 2022 року їх кількість зменшилась до 69. Велика кількість збанкрутілих банків впливає на рівень довіри до банківської системи.

- Низька фінансова грамотність громадян.

Цей фактор є одним з найсуттєвішим. Низький рівень обізнаності громадян України щодо функцій та принципів роботи фінансових установ стає причиною формування певної недовіри до банкірів і банківської системи в цілому серед окремих верств суспільства.

- Недостатня прозорість.

Це стосується зокрема відсутністю чіткої інформації про продукти.

- Недовіра до центрального банку.

Довіра до монетарної влади має значний вплив на передбачуваність політики центрального банку, що виникає як результат взаємодії сукупності залежних факторів. Основним із них є розуміння стратегії грошово-кредитної політики. У випадку, коли стратегія центрального банку прозора і зрозуміла (тобто він чітко визначає цілі та методи політики), регулятор заслуговує довіру і ринок очікує, що його дії будуть співпадати із заявленими цілями [44, с. 91].

Розглянемо зміну рівня довіри населення до фінансових установ та регуляторів.

Рівень довіри до комерційних банків зростає: згідно загальнонаціональним опитуванням, які проводила компанія Info Sapiens, 44% українців довіряли банкам у грудні 2020 р. (проти 34% у 2018 р.). При цьому показник довіри до

банків вищий, ніж до інших фінансових інституцій (окрім платіжних систем). Рівень довіри до НБУ майже не змінився: 26% населення довіряло регулятору у 2020 р. (27% - у 2018 р.) [49].

Актуальні данні Національного банку України щодо банківської системи та розміщення депозитних коштів фізичними та юридичними особами:

У 2021 році тривав приплив коштів у банківську систему. Так, гривневі депозити населення зросли на 15,3% р/р, водночас валютні вклади зменшилися на 1,8% р/р у доларовому еквіваленті за рахунок відпливу строкових коштів. Частка коштів населення на поточних гривневих рахунках упродовж двох останніх років стрімко зростала, сягнувши рекордних 57% наприкінці року внаслідок значних виплат населенню. Кошти суб'єктів господарювання в гривні зросли на 26,4% р/р, в іноземній валюті - на 3,9% р/р у доларовому еквіваленті.

Завдяки низьким процентним ставкам закладами в іноземній валюті тривала подальша природна дедоларизація балансів банків.

Протягом року банкам вистачало ліквідності для поглинання шоків. Норматив короткострокової ліквідності LCR більшість банків виконувала зі значним запасом. З 1 квітня 2021 року розпочалося запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) з рівня 80% із поступовим його збільшенням на 10 в. п. кожні пів року. На кінець 2021 року всі банки вже виконували вимоги до NSFR на рівні понад 100%.

За 2021 рік банки отримали історично найвищий прибуток - 77,5 млрд грн. Середня рентабельність капіталу сектору зросла до 35%. Належне резервування в попередні роки та консервативні кредитні стандарти знизили рівень кредитних ризиків.

Зважаючи на відновлення економіки та збереження стабільності банківської системи, з метою подальшої гармонізації вимог з європейськими та світовими (базельськими) стандартами Національний банк протягом 2021 року згортав заходи з послаблення макропруденційної політики, запроваджені з початком коронакризи. Водночас у другій половині року згорталися заходи з довгострокової підтримки ліквідності банків.

За рахунок високих прибутків банки змогли сформувати буфери капіталу та активно кредитувати економіку. Національний банк підтримував збереження довіри до банківської системи та сприяв забезпеченню фінансової стабільності [50].

Отже, не дивлячись на форс-мажорні обставини, такі як економічна криза, політична нестабільність та COVID-2019, довіра до банківської системи все ж таки зміцнює і населення все частіше

3.3 Шляхи підвищення довіри до банківської системи

На нашу думку, довіру до банківської системи можна покращити за допомогою удосконалення фінансової грамотності населення. Не дивлячись на зростання залучених депозитів в останні роки, велика кількість населення не має обізнаності, фінансової незалежності та заощаджень. Крім формування власних коштів потрібно вміти ними вміло розпоряджатись. Отже, розглянемо більш детально рівень фінансової грамотності в Україні та в інших більш розвинутих країнах.

Поняття «фінансова грамотність» виходить за межі політичних, географічних та соціально-економічних кордонів, а потреба у фінансовій освіті населення (як показує соціальний досвід) зростає в геометричній прогресії. Фінансова грамотність допомагає змінити ставлення до грошей, управління ними, змушує думати про майбутнє та планувати потреби. Найголовніше, це допомагає увійти у структуру та проблеми сучасного світу, який називають фінансово-економічним.

У соціально-культурних дискурсах США поняття «фінансова грамотність» розглядають як динамічне поняття, що постійно змінюється, оскільки на нього впливають вік, сім'я, культура, місце проживання тощо. Фінансові цілі людей досить індивідуальні. Вони мотивуються життєвою ситуацією та соціально-

економічним статусом людини. Ціль фінансової грамотності полягає в тому, щоб у легкій зрозумілій формі якісно донести інформацію про сенс і правила монетарно-економічної діяльності до кожного, хто її потребує [51].

У цьому контексті фінансова грамотність - це комплекс навичок, яких людина набуває в процесі фінансової освіти в процесі фінансової освіти як в закладах загальної середньої освіти, так і в закладах вищої освіти. Ці навички продуктивно засвоюються і перевіряються в практиці конкретного життя, до якого і необхідно готувати учнівську молодь шляхом надання необхідних фінансових знань.

У багатьох країнах світу різні програми та проекти з питань підвищення фінансової грамотності населення спрямовані на формування навичок життєвої, практичної філософії. Вона орієнтує «спиратися на власні сили», щоб кожен громадянин досяг успіху, мав фінансову незалежність і зберіг її впродовж подальшої життєдіяльності.

В епоху фінансової економіки («фінансової цивілізації») багато держав світу звернули увагу на важливість фінансової освіти та підвищення фінансової грамотності населення з окремих ініціатив і комерційних структур. Однак практика показала, що чим раніше до цього процесу підключиться держава, а саме - інститут освіти, тим більш успішно розв'язується проблема. Підвищення фінансової грамотності - це сфера відповідальності держави, бізнесу, освіти, а також сім'ї.

Згідно з даними дослідження USAID «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні», рівень фінансової грамотності населення України становить лише 11,6 (з 21). Показник фінансової грамотності українців знаходиться на одному рівні з показником Польщі - найнижчим значенням індексу фінансової грамотності серед 30 країн, які брали участь в опитуванні ОЕСР у 2016 році. Результат України є також трохи нижчим, ніж середній показник (12,1) для шести сусідніх країн з низьким і середнім рівнями доходу, у яких було проведено опитування ОЕСР (Білорусь, Грузія, Угорщина, Польща, Туреччина) [52, с. 5].

Отримані результати підтверджують необхідність активізації роботи у сфері розвитку фінансової грамотності на національному рівні, здобуття дітьми та молоддю знань і навичок щодо управління особистими фінансами ще під час навчання як у закладах загальної середньої освіти, так і у вишах. Наш досвід підтверджує, що молоді люди переважно не відкладають гроші на майбутнє, надають перевагу зберігати гроші в скарбничці, часто мають заборгованість. Проте практика показує інше.

Важливо пам'ятати, що молоде покоління - це майбутні учасники не лише соціального життя, а й фінансового ринку, фінансово-економічної діяльності, виробничого та соціально-культурного процесу, платники податків, вкладники та позичальники. Саме тому навчання фінансової грамотності важливо починати в ранньому віці, долучаючи дітей до розуміння сенсу фінансової економіки, фінансової діяльності тощо.

У багатьох країнах світу влада активно здійснює спроби введення фінансової грамотності як самостійного навчального предмета, спецкурсу або теми в межах інших предметів. Важливим є поєднання різних видів програм та інформаційно-освітніх продуктів, що показало свою ефективність в таких країнах, як Велика Британія, Канада, США, Австралія, Сінгапур (рисунк 3.5).

З 2019 р., відповідно до ініціативи уряду України, учні 10-11 класів почали вивчати предмет «Фінансова грамотність». Однак, на нашу думку, цього недостатньо. Уже до цього віку учні набули вміння користуватися грошима, купувати товари, замовляти послуги, а іноді - і заробляти.

У сучасному суспільстві, де чітко визначилися монетарно-фінансові пріоритети, існує гостра необхідність у формуванні культури підприємницької діяльності, розвитку здібностей і норм поведінки для організації власного бізнесу. Усе це буде мати позитивні результати завдяки фінансовій грамотності населення. Добре інформовані та грамотні споживачі пред'являють високі вимоги до якості товарів і послуг. Така ситуація не лише сприяє підвищенню якості, а й стимулює розвиток конкуренції серед виробників. Зазначений факт

також має позитивно впливати на політику цін, створювати умови для ефективного регулювання ринку.

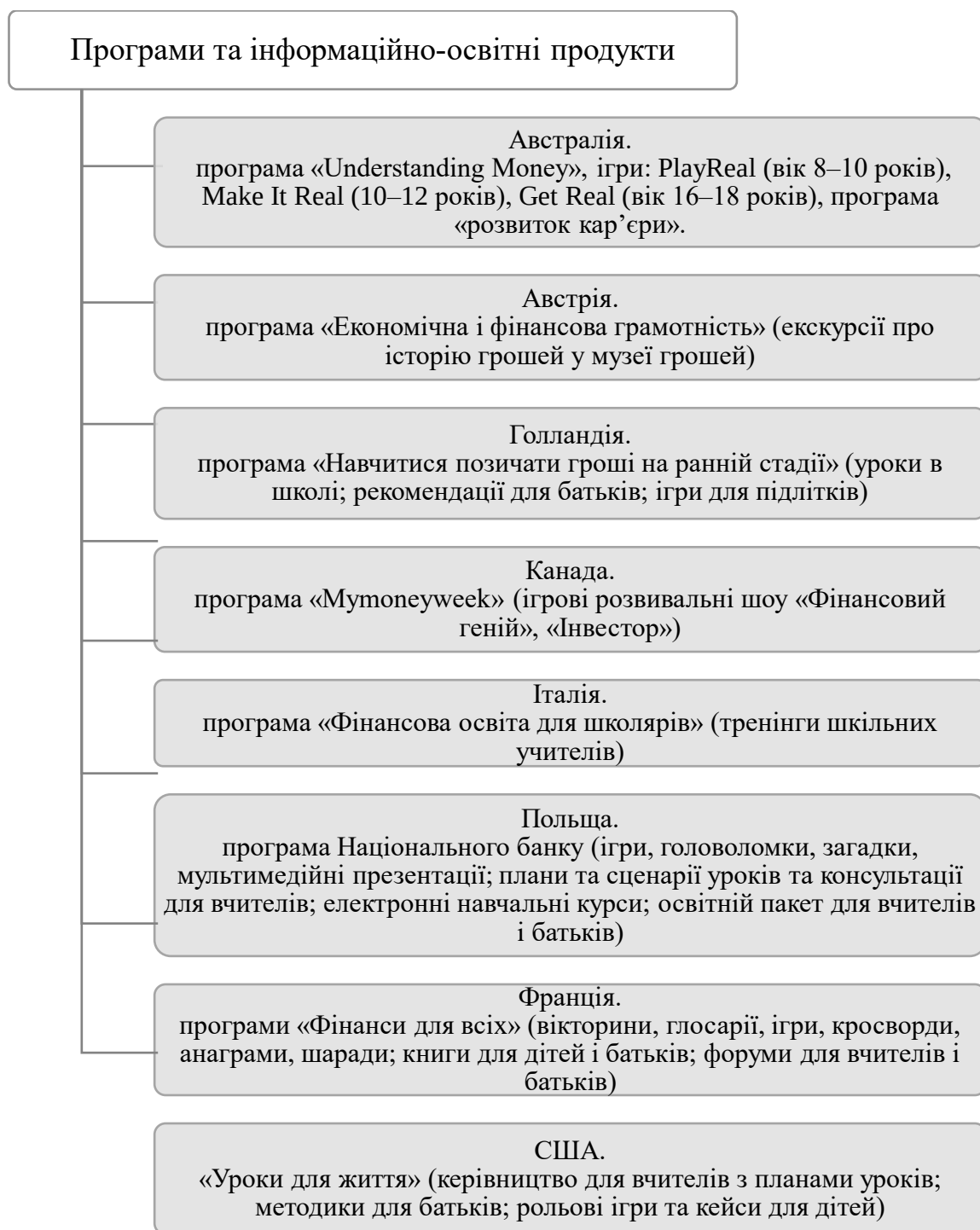

Рисунок 3.5 - Програми та інформаційно-освітні продукти зарубіжних країн.

Більшість міжнародних і вітчизняних експертів вважають: чим раніше молодь дізнається про роль грошей у сімейному житті зокрема та житті

суспільства загалом, тим швидше сформуються корисні фінансові звички, які допоможуть уникнути фінансових помилок у майбутньому, набуті матеріальної та фінансової самостійності, а також закласти основу своєї фінансової безпеки й економічного добробуту.

Західноєвропейський досвід підтверджує, що фінансова грамотність виховується впродовж тривалого періоду відповідно до принципу «від простого до складного», шляхом багаторазового повторення і закріплення, спрямованого на практичне застосування знань і навичок. Фінансові навички необхідно прищеплювати так само як правила етикету, дорожнього руху, поведінки в громадських місцях тощо.

Безумовно, фінансова грамотність є результатом економічної освіти. Важливість фінансової освіти підтверджується світовою практикою: по-перше, це активне засвоєння молодим поколінням фінансових продуктів і послуг; по-друге, вміння оцінити ризики й уникнути шахрайства; по-третє, необхідність розуміння та раннього формування своїх депозитів, сімейних і пенсійних накопичень; по-четверте, грамотна інвестиційна поведінка, що є важливим аспектом як для продуктивної національної економіки, так і для створення власного індивідуального майбутнього загалом.

Варто зауважити, що хоча соціальний і економічний ефект від підвищення фінансової грамотності проявляється поступово, світовий досвід доводить безперечну необхідність здійснення цієї роботи. Тому неприпустимим є зволікання у розв'язанні зазначеної проблеми. Хороший рівень фінансової грамотності необхідний кожній людині не лише для досягнення її особистих фінансових цілей, забезпечення циклів життєдіяльності, а й для реалізації екзистенційних проблем життєвого циклу. Якою б не була конкретна мета, позитивним ефектом від фінансової грамотності буде підвищення рівня життя і впевненість у майбутньому, стабільність і процвітання економіки, суспільства і людини загалом. Можна дійти висновку, що там де грамотність, там - культура, мислення, знання, інтелект, творчість.

Таким чином, фінансова грамотність є актуальним завданням сьогодення. Дедалі більше заходів із підвищення фінансової грамотності фокусуються не на інформуванні, а на розвитку практичних умінь та навичок громадян, що формується у результаті виховання, розвитку, накопичення та застосування на практиці навичок і вмінь управління особистими фінансами і є частиною такого важливого поняття, як «фінансова культура». Нині важко прогнозувати те, які будуть наслідки світової економічної кризи після пандемії світового масштабу. Однак беззаперечно можна стверджувати, що як ніколи, зросте потреба у фінансовій грамотності, оскільки саме в такі періоди потрібно вміти рахувати гроші, тобто вчитися мистецтву правильно жити.

Висновки до третього розділу

Існує чимало факторів, які впливають на ефективність депозитної політики банку, в даному розділі були запропоновані шляхи її підвищення.

Слід відмітити ключову роль населення в формуванні економічного розвитку. Формування надійних взаємозв'язків з клієнтами є одним з головних стратегічних завдань банківських установ. Тому довірі населення до банківської системи слід привернути належну увагу.

При побудові регресійної моделі, яка відображає залежність доходів банків від суми залучених депозитів клієнтів банківської установи було встановлено, що зміна рівня доходів населення впливає на зміну обсягу депозитів у будь-якій валюті. Також, згідно отриманих результатів можна відмітити недооціненість національної валюти та недовіру до неї через рівень економічної та політичної стабільності в країні. При проведенні аналізу було виявлено основні причини виникнення недовіри вкладників до вітчизняних банків, до них можна віднести - банкрутство банків, низька фінансова грамотність громадян та недовіра до центрального банку.

Згідно актуальних даних Національного банку України можна зробити висновок, що поступово довіра до банківського сектору зростає. Не дивлячись на складну економічну, політичну та соціальну ситуацію в країні, яка була викликана здебільшого економічною кризою та COVID-2019, банки продовжують залучати депозити. У 2021 році банківський сектор отримав високі прибутки, а саме 77,5 млрд грн., середня рентабельність капіталу зросла до 35%. Обсяги депозитів в національній та іноземних валютах зростали та згідно опитувань довіра до комерційних банків зросла до 44%.

Покращити довіру до банківської системи, а в майбутньому й збільшити обсяги депозитів, також можливо за допомогою фінансової грамотності населення. Дивлячись на досвід зарубіжних країн можна підкреслити важливість цього питання для економічної стабільності країни. Таким чином, було запроваджено програми та інформаційно-освітні продукти в багатьох країнах. Введення фінансової грамотності як самостійного навчального предмета, спецкурсу або теми в межах інших предметів може покращити намагається просувати сама влада. На нашу думку, це є оптимальним рішенням, що в майбутньому принесе покращення економіки країни.

Висновки

Умови політичної та економічної нестабільності в країні визначають формування фінансових ресурсів банківських установ. В першу чергу постає проблема формування фінансових ресурсів, джерелами яких є заощадження населення, тимчасово вільні кошти підприємств та кошти іноземних фінансових організацій.

Більшість ресурсів банку формується в процесі здійснення депозитних операцій банку. Від ефективної депозитної політики залежить стабільність роботи кредитного сектору банку.

В роботі проведено аналіз теоретичних та практичних аспектів формування та реалізації депозитної політики банків в умовах форс-мажорних обставин. Дослідження теми дало змогу зробити певні висновки.

Найбільшою складовою депозитних коштів є вклади фізичних осіб, і операції, пов'язані з ними, відіграють одну з провідних ролей у діяльності банківських установ і населення. Що стосується банківської системи, то вона є основним джерелом поповнення ресурсної бази, що дозволяє банкам підтримувати рівень ліквідності на належному рівні, і це влучний варіант для збереження вартості заощаджень, що є оптимальним джерелом накопичення.

Теоретичний аналіз допоміг визначити основні складові депозитної політики банку, зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на її ефективність та ознайомились з зарубіжним досвідом. Згідно класифікації банківських депозитів та положення Національного банку України, основними видами вкладів є строкові депозити та депозити до запитання. При аналізі депозитної політики АТ «Райффайзен Банк» було визначено, що депозити до запитання значно переважають строкові. Перевагу депозитів до запитання можна пояснити кращими умовами для вкладників. Не дивлячись на те, що нараховані відсотки значно менші ніж для строкових депозитів, але депозити до запитання для вкладників банку дають змогу у будь-який момент на першу вимогу повернути

гроші, також у будь-який момент вкладник може поповнити рахунок на будь-яку суму.

Аналізуючи загальну ситуацію на депозитному ринку України, важливого значення набуває визначення рейтингу банківських установ, яким найбільше довіряють вкладники. Так, найкращі показники традиційно у АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк», вони займають лідерські позиції, серед банків з іноземним капіталом можна виділити АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк» та АТ «ОТП БАНК».

В дипломній роботі розглядалися фактори, які впливають на депозитну політику банку. Одним із них є банкрутство банків.

Кількість діючих банківських установ з кожним роком зменшується під впливом очевидної економічної та політичної нестабільності в Україні. Більшість банків зберігають операційну ефективність в умовах форс-мажорних обставин, не дивлячись на значні кредитні втрати. Хоча дана тенденція є негативною на думку вкладників, але слід зазначити, що ліквідація банків є необхідним кроком до очищення та ефективного функціонування банківської системи в Україні, але лише за умови вжиття крайніх заходів у результаті контролю центральних фінансових органів влади за банками, їх діяльністю та адміністрування.

Наступним, ключовим фактором є довіра населення до банків. Зарубіжний досвід дозволяє зробити висновок, що задля покращення довіри вкладників слід підняти рівень фінансової грамотності населення. Актуальні опитування вказують на незадовільний рівень фінансової грамотності в Україні. Це в свою чергу дає можливість надати певні рекомендації - важливо поєднати різні види програм та інформаційно-освітні продукти, таким чином, влада таких країн як США, Канада, Франція, Польща та інші, збільшують рівень фінансової грамотності не просто населення, а молодих людей та дітей. При використанні таких освітніх практик можна збільшити рівень фінансової грамотності в майбутньому, що принесе покращення для банківської системи країни, а також позитивно вплине на економіку в цілому.

Отже, основними напрямками підвищення ефективності депозитної діяльності банківських фінансових установ є:

- Встановлення диференційованих вимог до капіталу банків, які залучають строкові депозити клієнтів;
- Підвищення фінансової грамотності шляхом навчання громадян перевагам та можливостям заощаджень;
- Розробка новітніх продуктів, пов'язаних з фінансовим плануванням та управлінням клієнтськими коштами, що включає підготовку банківськими експертами детального списку доходів і витрат клієнта на наступний рік з урахуванням податкових зобов'язань клієнта, управління активами та пропонує скоординовані дії;
- Залучати до роботи в банку досвідчених менеджерів зі знанням психології для більш продуктивної роботи з клієнтами;
- Розповсюдження реклами, що містить інформацію про умови залучення вкладів та основні аспекти депозитної політики банку з метою формування довіри у потенційних клієнтів.

При цьому банки повинні максимально розширити різні види депозитних операцій, надавати різноманітні пільги та депозитні послуги, а також побудувати спеціальну систему внутрішнього контролю в банках з метою збільшення кількості та обсягів вкладів населення.

Але довіра населення до банківської системи - це не лише проблема банку, це проблема національного рівня. Тому актуальність поставлених питань спричинена в першу чергу основними напрямками державної політики України. Одним із пріоритетів сьогодення є зміцнення банківської системи та підвищення її ролі у процесі економічної трансформації.

Список використаних джерел

1. Коцовська Р.Р. Банківські операції: навч. посіб. Р.Р. Коцовська, О.П. Павлишин, Л.М. Хміль. К.: УБС НБУ: Знання, 2010. 390 с
2. Степанова К.О. Ефективність депозитної політики банку / К.О. Степанова, О.П. Бондар. URL: <http://repository.crimea.edu/jspui/bitstream/123456789/9339/1/bond%205-2013.pdf> (дата звернення: 18.10.2022)
3. Співак С.І. Депозитна політика комерційних банків. С.І. Співак. URL: http://archive.nbuuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvlnau/ekon/2009_6/articles/S.I. Spivak.pdf (дата звернення: 19.10.2022)
4. Банківські операції: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / [А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.]; За заг. ред. А. М. Мороза. К.: КНЕУ, 2008. — 608 с.
5. Князь С., Горун М. Депозит як основне джерело банківських ресурсів *Вісник Університету банківської справи Національного банку України* 2013 № 1 (16) С. 164-168
6. Олійник Д.Л. Ресурсна база українських комерційних банків як джерело ліквідності / Д.Л. Олійник // Банківська справа. 2000. № 2. С. 42-44
7. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. У 2 т. / за ред.: О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. - 3-тє вид., перероб. і доп. К. : Юрінком Інтер, 2008. - Т. II. - 1088 с.
8. Кириленко В. Депозитна політика комерційного банку / В. Кириленко // Банківська справа. 2005. № 2. С. 29-35
9. Прасолова С.П., Вовченко О.С. Банківські операції: навч. посіб. та практ. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 568 с.
10. Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: Постанова Правління

Національного банку України від 3 грудня 2003 р. № 516. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text> (дата звернення: 25.10.2022)

11. Еш С.М., Ляховецька В.М. Депозитна політика банків та інструменти її реалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. С.135-138.

12. Дребот Н.П. Стратегія банківської установи на ринку депозитних послуг / Н. П. Дребот, О. Р. Галько // *Регіональна економіка*. 2008. № 4. - С. 125-132.

13. Барилук І. В. Збалансована система показників - основа стратегічного управління ресурсним потенціалом банківських установ / І. В. Барилук // *Формування ринкової економіки в Україні*. 2009. №19. С. 147-153.

14. Бартош О. М. Депозитна політика банку та основні етапи її формування / О. М. Бартош // *Вісник УБС НБУ*. 2008. № 3. С. 97-101.

15. Волохата В.Є. Роль депозитної політики в управлінні ресурсами банку / В. Є. Волохата // *Вісник НТУ «ЧПІ»*. 2012. № 58 (964). С. 38-46.

16. Олексенко М.В. Депозитна політика комерційних банків України на сучасному етапі / М. В. Олексенко // *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 4 (16). С. 166-171.

17. О. Столярчук, Д. Коваленко Особливості формування депозитної політики комерційного банку. Київський національний університет технологій та дизайну. 2020. С. 141-142.

18. Руда О.Л., Маркуш К.Г. Депозитна політика банку та механізм її реалізації. *Економіка та держава* № 11/2018 С. 81-840. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2018/17.pdf (дата звернення: 02.11.2022)

19. Г. В. Труш, Особливості формування депозитної політики комерційних банків. *Формування ринкової економіки*. 2012. № 28. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HTxaz-j1YREJ:https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/2626/Trush.pdf%3Fsequence%3D1&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> (дата звернення: 05.11.2022)

20. MFI Interest Rate Statistics. Retrieved from. URL: <https://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000004921> (дата звернення: 07.11.2022)

21. V Japoniji v velyplatu zabankivsjki depozyty [In Japan a fee for bank deposits was introduced]. Retrieved from. URL: https://www.google.com.ua/amp/s/www.bbc.com/ukrainian/business/2016/01/160129_japan_interest_rate_vs.amp (дата звернення: 07.11.2022)

22. Frantsuzka kredytna systema [French credit system]. URL: ru.osvita.ua/vnz/reports/bank/21051 (дата звернення: 07.11.2022)

23. Matviichuk, N. Opodatkuvannia dokhodiv po depozytakh v Ukraini: «za» i «proty» [Taxation of income on deposits in Ukraine: "for" and "against"]. Retrieved from. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2021/07/06/67463697/> (дата звернення: 07.11.2022)

24. Understanding Deposit Insurance. Retrieved from. URL: <https://www.fdic.gov/deposit/deposits/> (дата звернення: 08.11.2022)

25. About FDIC. Retrieved from. - URL: <https://www.fdic.gov/about/> (дата звернення: 10.11.2022)

26. Harantii zavkladamy [Deposit guarantees]. Retrieved from. URL: <https://www.fg.gov.ua/vkladnikam-i-kreditoram/garantiyi-za-vkladam> (дата звернення: 10.11.2022)

27. Скірка А. Зарубіжний досвід функціонування світової системи гарантування вкладів. *Світ фінансів* 1/2016. URL: [file:///C:/Users/AdMiN/Downloads/919-1812-1-SM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/AdMiN/Downloads/919-1812-1-SM%20(1).pdf) (дата звернення: 10.11.2022)

28. Levine R. E., Chen L., Mingzhu T., Xie W. How Did Depositors Respond to Covid-19? NBER Working Paper. 2020. October. № w27964. URL: <https://ssrn.com/abstract=3714456> (дата звернення: 10.11.2022)

29. Perkins D. W., Labonte M., Gnanarajah R., Scott A. P. COVID-19 and the Banking Industry: Risks and Policy Responses. Congressional Research Service. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46422> (дата звернення: 11.11.2022)

30. Carletti E., Claessens S., Fatás A., Vives X. The Bank Business Model in the Post-Covid-19 World. The Future of Banking. 2020. № 2. 180 p.

31. Монетарні операції НБУ з банками: процентні ставки. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/interest-rates?startDate=01.01.2018&endDate=01.01.2022> (дата звернення: 15.11.2022)

32. Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/UIRD_Methodology_Banks_list.pdf?v=4 (дата звернення: 16.11.2022)

33. Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб. За даними агентства "Thomson Reuters". Національний банк України. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiC2Lms7eX7AhXqpIsKHcbFCpoQFnoECBsQAQ&url=https%3A%2F%2Fbank.gov.ua%2Ffiles%2FUIRD.xls&usg=AOvVaw1RYGQ0VwXOrl1Al3qi0GuV> (дата звернення: 18.11.2022)

34. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 18.11.2022)

35. Бровко Л.І. Аналіз кредитного портфеля комерційних банків України в сучасних умовах / Л. І. Бровко, Ю. В. Сорока, Є. І. Бровко / *Економічна наука*. 2018. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4196&i=15> (дата звернення: 18.11.2022)

36. Чуб П.М. Нетрадиційний підхід управління кредитним портфелем комерційного банку (практика) / П.М. Чуб // Ринок цінних паперів України. 2003. № 7-8. С. 55-61.

37. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 19.11.2022)

38. Радченко Н.Г. Методичні підходи до оцінки ефективності депозитної політики банку. *Збірник наукових праць Таврійського державного*

агротехнологічного університету (економічні науки) №3(27), 2014. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/159845086.pdf> (дата звернення: 19.11.2022)

39. Про системно важливі банки. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib> (дата звернення: 12.11.2022)

40. Pejn, E. (2007). Rukovodstvo po CRM: Put' k sovershenstvovaniyu menedzhmenta klientov [CRM Guide: The Path to Better Customer Management]. Mynsk, Pablysher, 384 p.

41. Буряк А.В., Ласукова А.С. Довіра до банків: огляд світових та вітчизняних відходів до визначення змісту та основних каналів впливу. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*, № 3' 2019. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/76896/1/Buriak_Lasukova_Dovira.pdf (дата звернення: 21.11.2022)

42. Гарбар Є.С. Фактори впливу на фінансову стійкість банку в умовах нестабільного економічного середовища. *Науковий вісник Ужгородського університету Серія "Економіка"*. 2015. Випуск 1 (45). Т.1 С. 184-187.

43. Шаповалова Т. В. Довіра як економічна категорія та складова соціального капіталу. Т. В. Шаповалова. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління*. 2013. Т. 14, № 263. С. 295-303. Серія: «Економіка».

44. Турчин Л.Є. Теоретичні аспекти формування довіри до банківської системи. Л. Є. Турчин. *Економіка та держава*. 2012. №12. С. 90-92.

45. Savchenko T. Trust in the banking sector: EU experience and evidence from Ukraine. T. Savchenko, L. Kovács. *Financial Markets, Institutions and Risks*. - 2017. - №1. - С. 29-42

46. Панасенко Г. О. Довіра населення до банківської системи як чинник зміцнення ресурсного потенціалу банків. Г. О. Панасенко. *Наукові праці НДФІ*. 2015. №4. С. 91-103.

47. Пернарівський О. Оптимізаційна модель управління ризиками банківського вкладника. О. Пернарівський. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 12.

48. Пернарівський О. Оцінювання ризику ліквідності українських банків в умовах фінансової кризи. О. Пернарівський, Т. Пернарівська. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2009. № 5

49. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. Звіт за результатами дослідження для DAI Global LLC, Проекту USAID «Трансформація фінансового сектору». URL: file:///C:/Users/AdMiN/Downloads/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf (дата звернення: 25.11.2022)

50. Річний звіт Національного банку за 2021 рік: ключові маркери змін у економіці та фінансовій системі впродовж року. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-za-2021-rik-klyuchovi-markeri-zmin-u-ekonomitsi-ta-finansoviy-sistemi-vprodovj-roku> (дата звернення: 25.11.2022)

51. Методологія та технологія сучасного філософського пізнання. Матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Одеса, 20-21 травня 2022 р.) 135 с.

52. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.pdf (дата звернення: 28.11.2022)